

81
19.12.2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

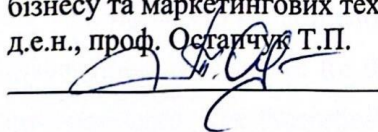
МЕЛЬНИК Юрій Володимирович
(студент групи ЗМО-22-1М)

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

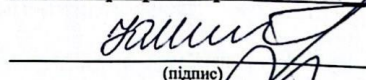
УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ КАПІТАЛУ
ПІДПРИЄМСТВА

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
галузі знань 07«Управління та адміністрування» спеціальності
073 «Менеджмент»)

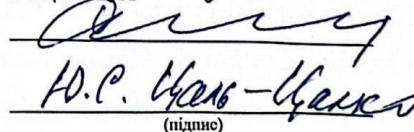
Допущено до захисту
протокол № 8
від 29.11.2023
зав. кафедри менеджменту,
бізнесу та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

Керівник роботи:
д.е.н., проф. Мороз Ю.Ю.

(підпис)

Рецензент

(підпис)

Житомир, 2023

Анотація

Мельник Ю. В. Управління формуванням та використанням капіталу підприємства. – Рукопис.

Магістерська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2023.

У магістерській кваліфікаційній роботі розглянуто особливості побудови механізму управління формуванням та використанням капіталу підприємства. Досліджено теоретичні основи управління формуванням та використанням капіталу підприємства на підприємстві. Представлена аналітична оцінка системи управління капіталом на підприємстві. Обґрунтовано напрями підвищення ефективності механізму управління формуванням та використанням капіталу підприємства на підприємстві.

Ключові слова: капітал підприємства, власний капітал, позиковий капітал, управління капіталом, рентабельність капіталу.

Annotation

Melnyk Yu. V. Management of the formation and use of enterprise capital. - Manuscript.

The master's qualification work is submitted for the Master's degree, field of knowledge 07 "Management and administration" of specialty 073 "Management". - Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2023.

In the master's qualification work, the peculiarities of the construction of the management mechanism for the formation and use of the capital of the enterprise are considered. The theoretical foundations of managing the formation and use of enterprise capital at the enterprise have been studied. An analytical assessment of the capital management system at the enterprise is presented. The directions for improving the efficiency of the mechanism for managing the formation and use of the enterprise's capital at the enterprise are substantiated.

Keywords: enterprise capital, equity capital, loan capital, capital management, return on capital.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1. Економічна сутність та значення капіталу в господарській діяльності підприємства.....	8
1.2. Процес та методи управління формуванням та використанням капіталу підприємства.....	16
1.3. Методичні аспекти оцінки ефективності управління капіталом підприємства.....	26
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління капіталом підприємства.....	34
Висновки до розділу 1	41
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ КАПІТАЛУ ТОВ «МАЙСТЕРНЯ КАССОНЕ»	43
2.1. Організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства.....	43
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства	50
2.3. Оцінка сучасного стану та ефективності формування та використання капіталу на підприємстві	57
Висновки до розділу 2	65
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ КАПІТАЛУ ТОВ «МАЙСТЕРНЯ КАССОНЕ».....	67
3.1. Обґрунтування процесу формування структури капіталу підприємства	67
3.2. Розробка заходів удосконалення управління капіталом підприємства....	75
3.3. Оцінка економічної ефективності реалізації запропонованих заходів	81
Висновки до розділу 3	86
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах глобалізаційних процесів, що виникають на етапах розвитку економіки, активного зростання конкуренції між виробниками товарів та послуг особливо важливим постає питання щодо підвищення ефективності управління капіталом підприємства, досягнення його фінансової стійкості, що безпосередньо впливає на добробут діяльності власників підприємства.

В свою чергу, ефективно функціонуюче підприємство залежить від правильної, фінансово обґрунтованої стратегії управління його капіталом. Одним з основних етапів реалізації останньої є оптимізація його структури, що забезпечує таке співвідношення власних та позикових джерел фінансування, яке дозволяє досягти максимізації фінансових показників діяльності підприємства. Важливою складовою частиною механізму ефективного управління капіталом підприємства є фінансовий аналіз, результати якого впливатимуть як на розробку й реалізацію стратегії, пов'язаної з оптимальним формуванням капіталу з різних джерел, так і на забезпечення ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства.

Залучаючи капітал з різних джерел, як зовнішніх, так і внутрішніх, фінансові менеджери мають на меті оптимізувати структуру капіталу, щоб зменшити середньозважену його вартість. У процесі управління капіталом підприємства особливо важливо враховувати, що вартість капіталу залежить від рівня фінансового ризику, пов'язаного із залученням позикових джерел фінансування та підвищенням частки позикових джерел у структурі капіталу, оскільки з'являються фінансові витрати по обслуговуванню боргу. Залучення позикового капіталу у оптимальних для підприємства розмірах дає змогу отримати так званий ефект фінансового левериджу, що також повинні враховувати фінансові менеджери, приймаючи фінансові рішення щодо формування структури капіталу підприємства. Вибір напрямку управління

капіталом підприємств прямо залежить від його поточного фінансового стану та можливостей.

Вагомий внесок у дослідження капіталу підприємства зробили такі вчені, як І. Бланк, Ю. Брігхем, Ю. Воробйов, О. Єфимова, В. Ковальов, В. Савчук, О. Терещенко, Д. Ван Хорн, Дж. Шима, Г. Савицька, О. Базилінська, В. Привалов, Л. Шаблиста, В. Коваленко, О. Павловська, Т. Фролова, А. Ковальов та інші. Однак багато питань вимагають нового осмислення та вирішення в теорії та практиці фінансового менеджменту.

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є дослідження та подальше узагальнення теоретико-методичних засад управління формуванням та використанням капіталу підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне».

Для досягнення поставленої мети були сформульовані та вирішені такі **завдання:**

- вивчити економічну сутність та значення капіталу в господарській діяльності підприємства;
- дослідити процес та методи управління формуванням та використанням капіталу підприємства;
- вивчити методичні аспекти оцінки ефективності управління капіталом підприємства;
- узагальнити нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління капіталом на підприємстві;
- провести організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства;
- провести діагностику фінансово-економічного стану підприємства;
- здійснити оцінку сучасного стану та ефективності формування та використання капіталу на підприємстві;
- здійснити обґрунтування процесу формування структури капіталу підприємства;
- провести розробку заходів удосконалення управління капіталом підприємства;

- провести оцінку економічної ефективності реалізації запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження у магістерській кваліфікаційній роботі виступає процес управління формуванням та використанням капіталу підприємства, **предметом** – теоретичні, методичні та прикладні засади удосконалення управління формуванням та використанням капіталу підприємства.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувався економіко-логічний метод щодо аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. Використовувався метод абсолютних і відносних величин при розрахунку фінансових показників діяльності підприємства. Метод порівняння був застосований при дослідженні фактичних показників фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства у розрізі трьох років. Групування та зведення, як метод дослідження був використаний при визначенні чинників, які здійснюють безпосередній вплив на структуру капіталу підприємства, табличний і графічний методи були застосовані при наданні характеристики діяльності підприємства, аналізу його фінансового стану, а також для оптимізації структури капіталу підприємства.

Інформаційною базою дослідження виступили фінансова та статистична звітність ТОВ «Майстерня Кассоне» за три роки, а також підручники, навчальні посібники, монографії, статті у наукових виданнях, нормативно-правові акти, які регулюють діяльність господарських товариств.

Наукова новизна отриманих результатів. Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних та методичних аспектів управління капіталом у ТОВ «Майстерня Кассоне». Зокрема, мають значення наступні теоретичні розробки:

- отримали подальший розвиток науково обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення управління процесом формування та використання капіталу підприємства на засадах дослідження комплексу факторів, що впливають на ефективність управління капіталом;

- уточнена економічна сутність поняття «управління капіталом підприємства», як вплив суб'єкта ринку (тобто підприємства) на об'єкт управління (тобто капітал) з метою ефективного та оптимального використання цього об'єкта для ведення господарської діяльності суб'єкта.

Практичне значення результатів магістерської кваліфікаційної роботи полягає у розробці прикладних рекомендацій щодо вдосконалення управління формуванням та використанням капіталу в ТОВ «Майстерня Кассоне». Визначено можливість конкретного застосування деяких заходів і пропозицій щодо управління капіталом в майбутньому.

За результатами дослідження опубліковано: Мельник Ю. В. Сучасні підходи до управління капіталом підприємства. Тези IV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу» (09–10 листопада 2023 р.).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано під час участі в наступних наукових конференціях: IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу» (09–10 листопада 2023 р.).

Структура та обсяг магістерської кваліфікаційної роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 97 сторінках друкованого тексту. Робота містить 21 таблицю та 9 рисунків. Список використаних джерел налічує 83 найменування. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та значення капіталу в господарській діяльності підприємства

Капітал підприємства характеризує загальну вартість у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестовану у формування його активів. Серед факторів виробництва - капіталу, матеріальних і трудових ресурсів - капітал відіграє пріоритетну роль (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Місце капіталу в структурі факторів виробництва
на мікрорівні [14]

Капітал відображає фінансові ресурси підприємства, які приносять дохід. У цій своїй ролі капітал може розглядатися ізольовано від виробничого фактора - у формі залученого капіталу, що забезпечує

формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а у фінансовій сфері його діяльності [22, с.100].

У сучасній літературі економічного спрямування капітал являє собою багатоаспектне поняття, тому існує багато його визначень. Кожен з аспектів характеризує капітал шляхом виявлення його сутності. Зміна умов господарювання створює передумови для удосконалення визначення категорії «капітал». Саме тому сучасні дослідники по-різному трактують визначення цієї категорії.

Характеристика визначень капіталу, що використовуються в сучасних літературних джерелах, наведені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Наукові дефініції сутності поняття «капітал»

Автор	Трактування поняття
Беренда Н.І. [2, с.45]	Капітал – це частина фінансових ресурсів. Капітал – це гроші, випущені в обіг, і доходи, що вони приносять від цього обігу.
Гончар В. [14, с.4]	Капітал визначається як власність, що належить фізичним або юридичним особам у даний момент і чітко відокремлена від доходу, отриманого від цієї власності протягом певного періоду.
Дєєва Н.М. [24, с.165]	Капітал підприємства – сукупні грошові ресурси, що використовуються на підприємстві; авансований у господарську діяльність капітал власний, позичений і залучений у сукупності.
Довгань Л.Є. [27, с.117]	Капітал – частина фінансових ресурсів, задіяних підприємством в оборот, і доходи, що вони приносять від цього обороту.
Корж Н.В. [40, с.344]	Капітал – загальна вартість засобів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів.
Ліголенко Л.О. [48, с.44]	Капітал – необхідний фактор виробництва, він включає компоненти боргу, нерозподілений прибуток, привілейовані акції і звичайні акції.
Мних Є.В. [55, с.34]	Капітал – це накопичений шляхом збереження запас благ у формі грошових коштів і капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності.
Птащенко Л.О. [65, с.115]	Капітал – це сума активного і виробничого багатства, що складається з матеріальних засобів виробництва.
Савіцька Г.О. [69, с.446]	Капітал – це сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності.
Терещенко О.О. [75, с.67]	Капітал – це фінансові ресурси підприємства, необхідні для організації його господарської діяльності і використовувані в господарському обороті для одержання доходів і прибутку.

Капітал підприємства представляє загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів з метою отримання прибутку (доходу) [74, с.265].

Основні характеристики категорії «капітал», які є найбільш вдалим для наступного практичного застосування в управлінні капіталом підприємства:

1. Капітал як цінність, що накопичена. У цій якості капітал визначають як накопичений запас економічних благ (майна) на певний проміжок часу. Тобто як накопичена економічна цінність на певну дату його виокремлення. На підприємствах капітал як накопичена цінність характеризується запасом основних засобів, нематеріальних активів, грошових засобів та товарноматеріальних оборотних активів.

2. Капітал як фактор виробництва або виробничий ресурс. Ресурси стають капіталом, коли вони спрямовуються у виробництво (справу). Споживчі ресурси капіталом не являються.

3. Капітал як інвестиційний ресурс або інструмент. За своєю економічною природою капітал призначений до інвестування – вкладення у певні об'єкти з метою отримання доходу.

4. Капітал як джерело накопичення доходу. Це одна з найважливіших характеристик капіталу. Куди б не був спрямований капітал – у сферу реальної економіки чи в фінансову сферу – він завжди потенційно здатний приносити дохід його власнику за умови ефективного його використання.

5. Капітал як об'єкт часового вибору. На всіх стадіях функціонування капіталу (накопичення, інвестування, використання) перед власниками капіталу виникає дилема вибору, пов'язана з його використанням в часовому просторі. Часова перевага завжди потребує від власника капіталу рішення щодо співвідношення споживання благ в поточному і майбутньому періодах, відповідно до його економічних потреб та інтересів.

6. Капітал як об'єкт купівлі-продажу. У цьому аспекті капітал формує особливий вид ринку – ринок капіталу, який характеризується попитом, пропозицією і ціною, а також певними суб'єктами ринку. Ціна на капітал

формується під впливом попиту і пропозиції. Кількісним вираженням цієї ціни виступає зазвичай рівень середньорічної ставки дохідності капіталу.

7. Капітал як об'єкт власності. Використання капіталу в економічному процесі не обов'язково пов'язане з наявністю права власності на нього. У сучасних умовах підприємець може володіти правами розпорядження капіталом без права власності. Враховуючи цей фактор – капітал поділяють на власний і позиковий, співвідношення між якими називають «структурою капіталу». Воно впливає на багато аспектів ефективності господарської діяльності підприємства і визначає рівень його ринкової вартості.

8. Капітал як фактор ризику. Застосовуючи капітал з метою отримання доходу, підприємець свідомо йде на економічний ризик, пов'язаний з можливою втратою очікуваного доходу, а також вкладеного капіталу. Ризик і дохідність капіталу тісно взаємозв'язані. Чим вищий рівень очікуваної дохідності капіталу, тим більший рівень ризику, і навпаки.

9. Капітал як фактор ліквідності. Під ліквідністю капіталу розуміють здатність швидко його реалізувати за реальною ринковою вартістю. Аспект ліквідності характеризує можливість перетворення капіталу на грошові кошти при настанні несприятливих умов. Ліквідність різних видів капіталу розрізняється. Її враховують при формуванні необхідного рівня дохідності у процесі підприємницької діяльності [55, с. 75].

Управління капіталом підприємства виступає однією з найголовніших аспектів системи фінансового менеджменту. Залучаючи капітали з різних джерел, фінансові менеджери прагнуть оптимізувати його структуру, щоб зменшити середньозважену вартість капіталу [68, с.76].

У процесі управління капіталом підприємства необхідно враховувати, що вартість капіталу залежить від вірогідності настання фінансового ризику, пов'язаного із залученням позикових коштів та збільшенням їх частки у структурі капіталу, оскільки з'являються фінансові витрати по обслуговуванню боргу. Залучення позикового капіталу у розумних межах дає можливість отримати так званий ефект фінансового левериджу, що також

повинні враховувати фінансові менеджери, регулюючи структуру капіталу підприємства. Вибір напряму управління капіталом підприємств прямопропорційно залежить від його поточного фінансового стану та можливостей використання. Актуальність даної теми, присвяченої проблемі управління капіталом підприємств, обґрунтовується необхідністю оперативного і ефективного управління ним на підприємствах різних форм власності в ринкових умовах [47, с.83].

Економічна сутність капіталу взаємопов'язана з окремими аспектами його функціонального навантаження як вартісної характеристики суб'єкта підприємницької діяльності (рис. 1.2), які можна групувати за ознаками такими як: суб'єктивно-об'єктивна комплементарність відносин, які стосуються капіталу, комплементарність внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства.

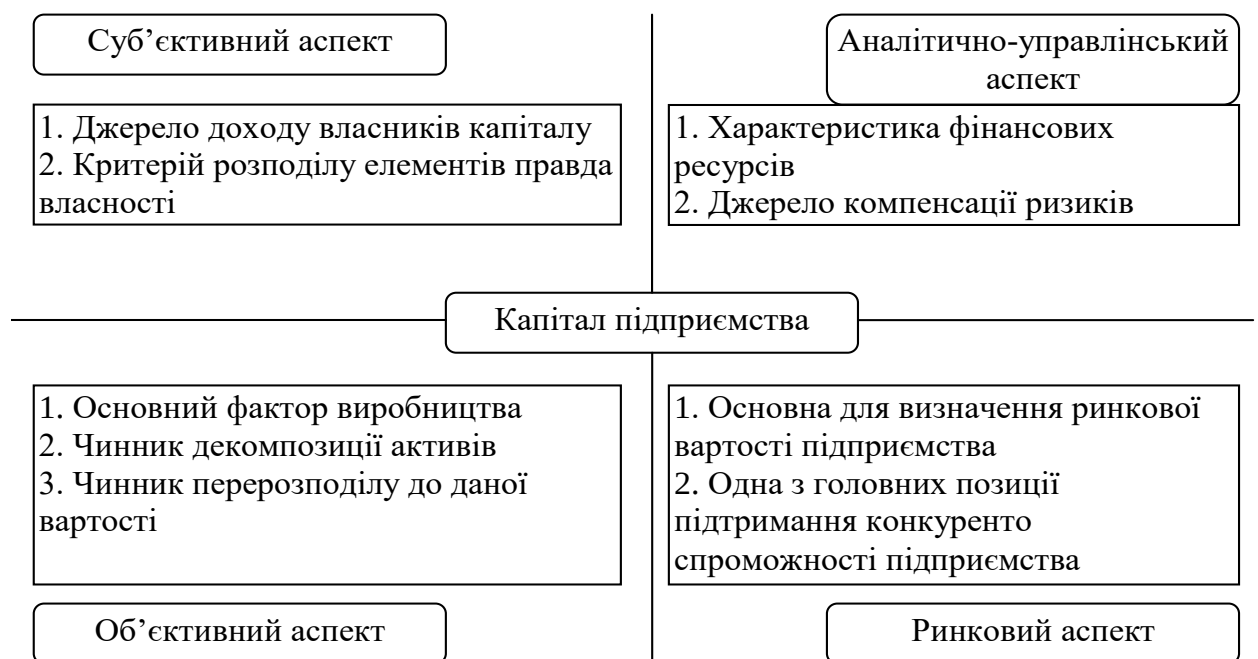

Рис. 1.2. Аспектний розподіл функціонального навантаження капіталу підприємства [37]

Великий вплив капіталу в економічний розвиток підприємства і забезпечення задоволення інтересів держави, власників і персоналу визначає його як головний об'єкт фінансового управління підприємством, а забезпечення ефективного його використання належить до найбільш

відповідальних завдань у дослідженні фінансового менеджменту.

Управління капіталом підприємства, як і весь у цілому процес управління, в залежності від термінів має два напрями: стратегію і тактику управління, що тісно взаємопов'язані [42, с.97].

Структуру капіталу підприємства пояснює сукупність його компонентів та зв'язками між ними, що мають стійкий характер та визначають внутрішню форму та організацію капіталу як цілісної системи. При дослідженні структура капіталу підприємства виступає як спосіб описання його організації, дозволяє виявити й показати зв'язки та функції, які він виконує. Ієрархічність капіталу підприємства виражається у тому, що кожен його компонент можна розглядати як систему (підсистему) більш широкої глобальної системи [30, с.154].

В основі системи управління капіталом зкладено концепцію планування його структури, яка складається з двох частин:

1. Оптимізація співвідношення позикового капіталу та власного капіталу таким чином, що дозволить забезпечити найбільш високий рівень фінансової стійкості підприємства.

2. Оцінка вартості капіталу від різних джерел його запозичення на фінансовому ринку.

3. Визначення загальної потреби підприємства у капіталі [9, с.115].

Безліч досліджень доводять, що ефективне функціонування підприємств базується на правильно обраній та сформованій структурі капіталу, врахуванні нових методик, розроблення і обґрунтування показників, що їх характеризують і відповідають умовам ринкової економіки.

Під час визначення оптимальної структури капіталу виникає питання щодо «незалежності» і «прибутковості» капіталу, яке потребує вирішення шляхом пошуку компромісного рішення між ризиком та доходністю і ґрунтується на правилі, що зростання частки позикового капіталу може підвищувати фінансовий ризик, але при цьому більш високе значення частки позикового капіталу забезпечує зростання доходності на власний капітал,

підвищує рентабельність власного капіталу підприємства і величину прибутку.

Процес оптимізації структури капіталу здійснюється у три етапи [56]:

1. Аналіз динаміки капіталу за обраний період та тенденцій зміни його структури, а також впливу, який вони здійснюють на фінансову стійкість підприємства та ефективність використання капіталу в цілому.

У процесі аналізу розглядаються такі показники, як коефіцієнти фінансової незалежності, заборгованості, співвідношення між довгостроковими та короткостроковими зобов'язаннями, коефіцієнт фінансового важеля. Далі вивчаються показники оберненості та рентабельності активів та власного капіталу.

2. Оцінка основних факторів впливу на структуру капіталу. До них належать:

- особливості операційної діяльності підприємства;
- стадія життєвого циклу підприємства, наприклад, якщо підприємство засновано нещодавно, то для його розвитку потрібно більше позикового капіталу;
- кон'юнктура ринку, що впливає на вартість позикового капіталу;
- рівень рентабельності операційної діяльності;
- податковий тягар [22, с.17];

З урахуванням наведених факторів управління структурою капіталу передбачає вирішення двох питань: встановлення оптимального співвідношення власного та позикового капіталу і залучення у разі необхідності додаткового внутрішнього або зовнішнього капіталу.

3. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності.

Капітал, залежно від джерел залучення, поділяється на власний та позиковий, які мають свої особливості, переваги та недоліки, що здійснюють вагомий вплив на процес функціонування підприємства.

Так як капітал можна розглядати як суму, яка необхідна для

започаткування та здійснення діяльності, у даному контексті з'являється таке поняття як авансований капітал. Це грошова сума, яка вкладається власником у підприємство з метою одержання прибутку. Він витрачається на придбання засобів виробництва і наймання робочої сили. Ці дві різноспрямовані частини авансованих грошових коштів називають відповідно постійним і змінним капіталом. У свою чергу постійний капітал поділяється на основний і оборотний [1, с.36].

Основний капітал формує ту частину активів підприємства, яка бере участь у багатьох виробничих циклах, частково переносячи свою вартість на вартість готової продукції. Основні активи становлять виробничу основу підприємства (будівлі, споруди, машини, устаткування та ін. На відміну від оборотних, основні активи не беруть участі в обороті коштів. Отже, основні активи знаходяться поза безпосереднім оборотом коштів. Звідси – їх ще дві назви: «необоротні» або «позаоборотні» активи [13, с.68].

Необоротні активи відображаються в балансі підприємства, якщо відповідають загальним критеріям характеристики активів, а саме: існує ймовірність того, що підприємство отримає у майбутньому економічні вигоди, пов'язані з використанням цих активів та їх вартість може бути чітко визначена [17, с. 119].

Також, частина оборотного капіталу, що перебуває у сфері обігу, називається фондами обігу (готова продукція на складі, відвантажені товари, грошові кошти, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи).

Отже, важливо зазначити, що фінансовий капітал підприємства являє собою певні грошові кошти, що знаходяться у розпорядженні підприємства та використовуються для покриття потреб у забезпеченні процесу його функціонування.

Таким чином, для здійснення господарської діяльності (виробництва продукції, виконання відповідних робіт і надання послуг) підприємству необхідно мати цілий комплекс матеріальних, технічних, технологічних та

інших засобів і грошових коштів. При цьому в господарській діяльності підприємства складається певне співвідношення між цими складовими. Тому можна дійти висновку, що капітал має властивість відображатися у виробленій продукції. При цьому вироблена продукція формується за участю різних складових капіталу. Але слід взяти до уваги, що вартість продукції складається з окремих ланцюжків, кожен з яких пов'язаний з відповідною частиною капіталу.

1.2. Процес та методи управління формуванням та використанням капіталу підприємства

Ефективність існування підприємства в першу чергу залежить від здатності менеджерів працювати з капіталом, так як він відображає економічні процеси підприємства та його розвиток у цілому. В даному випадку мається на увазі капітал, який об'єднує основні та оборотні фонди та грошові кошти підприємства, адже, окрім власного капіталу, існує також людський капітал, науково-технічна та ринкова інформація, знання, інтелектуальна власність, які з часом займають більше значення і за рахунок них поступово відбувається переорозподіл фінансових потоків [7, с. 64].

Отже, з розвитком економіки все більше ускладняється розуміння значення капіталу та механізму управління ним.

Капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості, що залежить як від об'єктивних чинників (масштабу цін в економіці країни і ряду макроекономічних показників), так і суб'єктивних чинників (наприклад, найпростішого – облікової політики підприємства); індикатором виступає, насамперед, власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів. Простіше кажучи, управління капіталом – це вплив суб'єкта ринку (тобто підприємства) на об'єкт управління (тобто капітал) з метою ефективного та оптимального використання цього об'єкта для ведення господарської діяльності суб'єкта.

Реалізація головної мети і завдань управління капіталом здійснюється через сукупність функцій. Науково обґрунтована характеристика функцій необхідна для ефективної організації управління фінансовою діяльністю в процесі формування і використання капіталу [26, с.56].

Функції управління капіталом підприємства можна поділити на дві великі групи: функції управління формуванням і функції управління використанням капіталу (рис. 1.3).

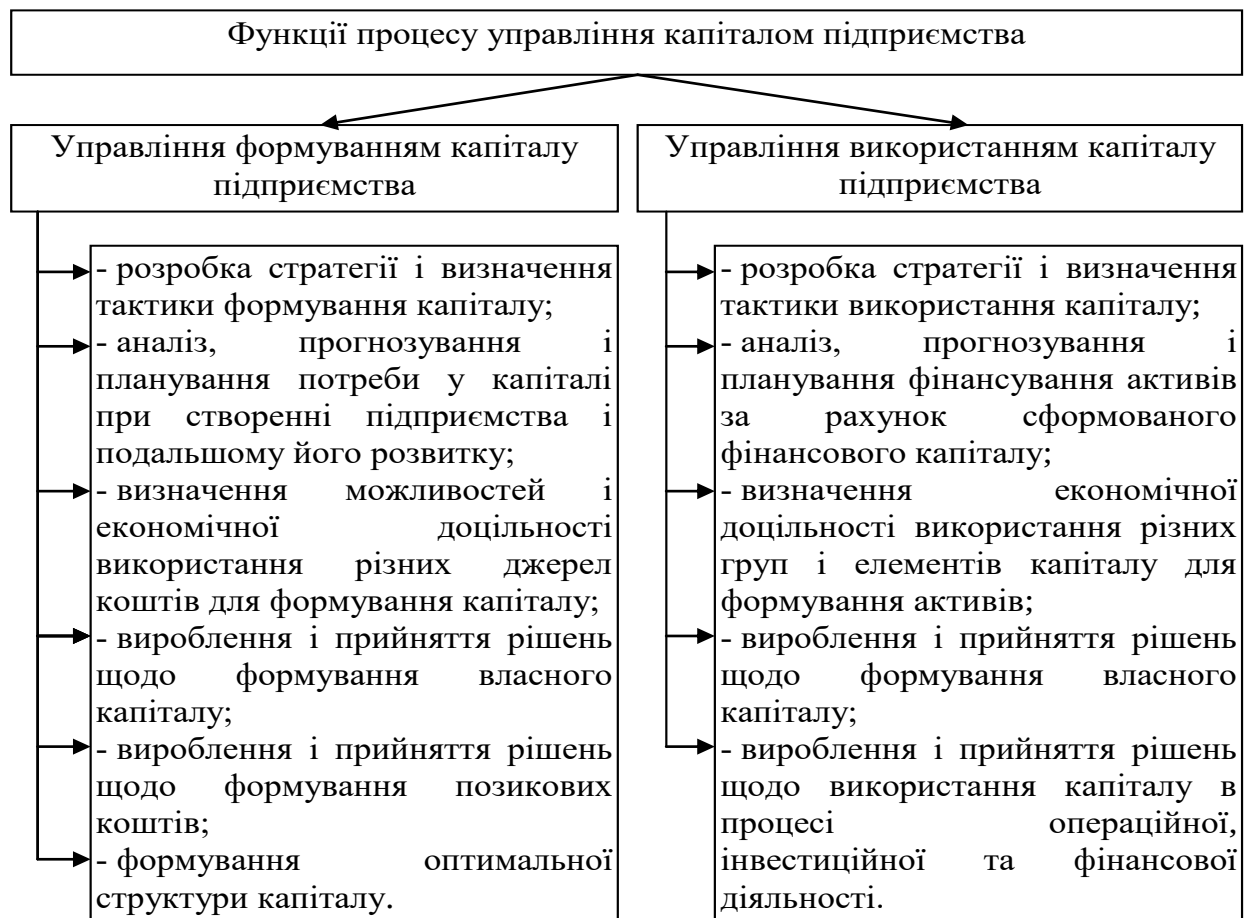

Рис. 1.3. Функції процесу управління капіталом підприємства [38]

Зміст функцій управління формуванням капіталу [38; 45]:

1. Розробка стратегії і визначення тактики формування капіталу. У процесі реалізації даної функції формуються цілі і завдання управління капіталом на тривалий період, розробляється перспективна політика підприємства щодо формування фінансового капіталу. На основі розробленої стратегії виробляється механізм її тактичного втілення, виходячи з

конкретних умов і можливостей підприємства.

2. Аналіз, прогнозування і планування потреби у капіталі при створенні підприємства і подальшому його розвитку. Дана функція відображає один з найважливіших напрямків діяльності фінансових служб у процесі формування капіталу. При цьому розробляються перспективні, поточні й оперативні плани формування фінансового капіталу.

3. Визначення можливостей і економічної доцільності використання різних джерел коштів для формування капіталу. Зміст цієї функції полягає в постійній вартісній оцінці різних джерел коштів і визначення на цій основі середньозваженої вартості окремих груп і усього капіталу підприємства. Завдяки цьому можна прийняти обґрунтовані рішення по залученню відповідних джерел коштів.

4. Вироблення і прийняття рішень щодо формування власного капіталу. У процесі реалізації даної функції визначаються зовнішні і внутрішні джерела власних коштів, а також обсяги формування власного капіталу за рахунок цих джерел.

5. Вироблення і прийняття рішень щодо формування позикових коштів. Дана функція відображає об'єктивну необхідність і економічну доцільність використання позикових джерел фінансових коштів для фінансування господарської діяльності. У процесі реалізації цієї функції підприємства залучають позикові джерела коштів, що сприяє підвищенню ефективності здійснення операційної діяльності.

6. Формування оптимальної структури капіталу. Виконуючи фінансову діяльність, підприємства повинні забезпечити таку структуру капіталу, яка забезпечує високий рівень фінансової стійкості і фінансової гнучкості, а також дозволяє отримувати додатковий прибуток у процесі операційної і фінансово-інвестиційної діяльності.

Зміст функцій управління використанням капіталу [38; 45]:

1. Розробка стратегії і визначення тактики використання капіталу підприємства. У процесі реалізації даної функції формуються цілі і завдання

з використання фінансового капіталу для фінансування активів на тривалий період, розробляється перспективна політика використання капіталу. На основі розробленої стратегії виробляється механізм її тактичного втілення при фінансуванні необоротних і оборотних активів.

2. Аналіз, прогнозування і планування фінансування активів за рахунок сформованого фінансового капіталу. Дана функція дозволяє вчасно й обґрунтовано приймати управлінські рішення Щодо фінансування активів. У процесі реалізації цієї функції розробляються перспективні, поточні й оперативні плани використання капіталу.

3. Визначення економічної доцільності використання різних груп і елементів капіталу для формування активів. Ця функція дозволяє встановити взаємозв'язок «капітал – активи», визначити, за рахунок яких елементів фінансового капіталу будуть формуватися відповідні види основних і оборотних активів.

4. Вироблення і прийняття рішень щодо використання капіталу в процесі операційної діяльності. У процесі реалізації цієї функції приймаються рішення щодо обсягу, складу і структури капіталу, який буде використаний для фінансування активів, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства.

5. Вироблення і прийняття рішень щодо використання капіталу в процесі інвестиційної і фінансової діяльності. Ця функція дозволяє визначити ту частину капіталу, яка може бути спрямована для фінансування активів, пов'язаних з інвестиційною і фінансовою діяльністю.

Управління капіталом здійснюється за допомогою принципів та методів розроблення управлінських рішень, які пов'язані з ефективністю його використання.

Оптимальне управління капіталом відбувається за рахунок використання таких принципів [48, с.34]:

- інтегрованість із загальною системою управління підприємства;
- комплексний характер до підходу формування управлінських рішень;

- високий рівень динаміки управління;
- різноманіття підходів до розробки окремих управлінських рішень;
- орієнтованість на довготермінові цілі розвитку підприємства.

Головною метою управління капіталом є максимізація ринкової вартості підприємства, завдяки чому забезпечується фінансова стабільність власників підприємства в поточному і перспективному періодах.

Управління капіталом підприємства направлене на вирішення таких основних завдань [65, с.115]:

- формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства;
- оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання;
- забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу при запланованому рівні фінансового ризику;
- забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу;
- забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;
- забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;
- забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства;
- оптимізація обороту капіталу;
- забезпечення своєчасного реінвестування капіталу [8, с. 3].

У ринкових умовах особливе місце займають економічні методи управління капіталом.

Метод управління власним капіталом – спосіб впливу суб'єкта управління на об'єкт за допомогою різноманітних засобів і інструментів. В сучасних умовах до методів управління капіталом підприємства доцільно віднести наступні (рис. 1.4).

Методи управління власним капіталом				
Планування власного капіталу			Емісійна політика	
Управління прибуток			Комплексне управління пасивами і активами	
Дивідендна політика				
Управління ефективністю використання капіталу			Портфельний підхід	
			Метод потокового моделювання	
Управління структурою власного капіталу			Політика управління ризиками	
Метод наукового управління			Інформаційна політика	

Рис. 1.4. Методи управління власним капіталом підприємства [55]

Планування власного капіталу підприємства має формуватися з урахуванням перспектив його виробничого та науково-технічного розвитку, досягнення балансу між обсягами залученого капіталу та сформованих активів [71, с.155].

Одним із найважливіших методів управління власним капіталом є емісійна політика, яка має забезпечувати залучення коштів із зовнішніх джерел найбільш ефективним способом та реалізується шляхом додаткової емісії акцій. Основною метою емісійної політики є залучення необхідного обсягу фінансових ресурсів на фінансовому ринку у мінімально можливі строки за мінімальною вартістю. Розмір залучених позикових коштів визначає ефект фінансового важеля – інструмент управління рентабельністю власного капіталу підприємства за рахунок оптимізації співвідношення власних і позикових коштів, що використовуються.

Як вже було зазначено вище, ефективне управління формуванням капіталу підприємства досягається шляхом оптимізації його структури.

Оптимальна структура капіталу – це таке співвідношення застосування власних і позикових засобів, при якому забезпечується ефективний рівень рентабельності та фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість [76, с.154].

Проведений аналіз економічних джерел свідчить, що більшість авторів

виокремлює три методи оптимізації структури капіталу:

- оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності.
- оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації її вартості.
- оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків.

Метод оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності означає, що шляхом багатоваріантних розрахунків визначається ефективний рівень фінансової рентабельності та використовується механізм фінансового левериджу.

Метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації вартості ґрунтується на попередній оцінці власного та позикового капіталу за різних умов його формування. Здійснюється розрахунок середньозваженої вартості капіталу і, таким чином, пошуку найбільш реальної ринкової вартості підприємства [80, с.34].

Середньозважена вартість капіталу (WACC) – це середня плата за всі джерела фінансування.

$$WACC = K_{BK} \frac{BK}{K} + (1 - S)K_{PK}$$

де K_{BK} – очікувана ставка вартості власного капіталу;

K_{PK} – очікувана ставка вартості залученого і позиченого капіталу;

K – сукупний капітал;

BK – власний капітал;

PK – позиковий капітал

S – ставка податку на прибуток [13, с. 151].

Також оцінити вартість капіталу можна не лише за рахунок банківського кредиту, а й за рахунок облігацій нового випуску або раніше випущених облігацій. Залежно від того, коли випущені облігації, їх вартість визначається окремо для цінних паперів нового випуску та випущених раніше. У процесі своєї діяльності підприємство використовує позикові кошти, які одержують у

вигляді:

- довгострокового кредиту від комерційних банків та інших підприємств;
- випуску облігацій, які мають певний термін погашення та номінальну ставку.

У першому випадку вартість позикового капіталу дорівнює процентній ставці по кредиту і визначається шляхом договору між кредитором і позичальником. У другому випадку вартість капіталу визначається величиною сплачуваного за облігацією купону та номінальною процентною ставкою облігації, яка виражається у процентах до її номінальної вартості. Номінальна вартість – це ціна, яку заплатить компанія-емітент власнику облігації у день її погашення. В момент випуску облігації звичайно продаються за їх номінальною вартістю.

Останнім методом є метод оптимізації структури капіталу за критерієм фінансових ризиків означає вибір більш дешевих джерел фінансування активів підприємства при цьому зважаючи на ймовірність настання фінансового ризику [71, с.155].

Слід зазначити, що розрізняють дві основні тактики вибору величини оборотних активів залежно від їх співвідношення з обсягами реалізації:

- обмежуючу тактику;
- гнучку тактику.

Використання обмежуючої тактики потребує дотримання обсягу оборотних активів на мінімально можливому рівні, тобто підприємство не створює додаткових резервів, дотримується дисципліни розрахунків з постачальниками.

Гнучка тактика полягає у забезпеченні високого рівня співвідношення між поточними активами й обсягом реалізації, тобто підприємство збільшує такі статті балансу, які дають змогу збільшити обсяги виробництва при відповідній зміні кон'юнктури ринку і стимулюють обсяг продажу за рахунок надання відстрочки платежів.

Частина оборотних активів, яка фінансується за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу, називається чистим оборотним (робочим) капіталом. Він розраховується як різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями. Чим більший чистий оборотний капітал, тим менший ризик втрати ліквідності.

Залежно від вибору фінансовим менеджером джерел покриття змінної частини оборотних активів, виділяють чотири стратегії фінансування оборотних активів [13; 67]:

1. Ідеальна стратегія – поточні активи фінансуються за рахунок поточних зобов'язань, необоротні – власним капіталом та довгостроковими зобов'язаннями. Ця модель визначається найбільш ризикованою, оскільки у випадку одночасного пред'явлення кредиторами всіх зобов'язань підприємство буде змушене розпродавати частину своїх основних засобів.

2. Агресивна стратегія полягає у фінансуванні на довгостроковій основі необоротних активів і постійної частини оборотних активів. Змінна частина оборотних активів повністю фінансується за рахунок короткострокової заборгованості, постійна частина завдяки довгостроковим зобов'язанням, необоротні – власним капіталом. Таку стратегію може дозволити собі лише підприємство, яке не має проблем з поновленням короткострокових кредитів або з отриманням комерційних кредитів від постачальників, адже дана стратегія є ризиковою.

3. Консервативна стратегія полягає у фінансуванні майже всіх активів за рахунок довгострокових джерел. Оборотної активи – довгострокові зобов'язання, необоротні – власний капітал. Консервативна стратегія застосовується на перших етапах започаткування підприємства за умови достатньої величини капіталу власників підприємства і доступності довгострокових кредитів для інвестиційного фінансування.

4. Компромісна стратегія полягає у фінансуванні необоротних активів, постійної частини оборотних активів і половини змінної частини оборотних активів за рахунок довгострокових джерел фінансування. Інша частина

оборотних активів фінансується на короткостроковій основі [13, с.145].

З погляду оптимізації прибутковості й ризику найбільш оптимальною є стратегія компромісного фінансування. Вона поєднує у собі рівень прибутковості й середній рівень ризику, забезпечує достатньо високий рівень фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Однак, виходячи з конкретних цілей підприємства на окремих етапах його розвитку, оптимальною може стати інша стратегія фінансування. Під час вибору стратегії фінансування слід знайти оптимальне співвідношення між рівнем рентабельності використання власного капіталу і рівнем ризику зниження фінансової стійкості підприємства, яка оцінюється величиною його чистого оборотного капіталу.

Для ефективного функціонування підприємству необхідно закуповувати сировину та матеріали, трансформувати їх у готову продукцію, а потім продавати її клієнтам, щоб залучати кошти і мати можливість продовжити свій експлуатаційний цикл. Різниця між поточними активами і поточними пасивами являє собою чистий оборотний капітал підприємства.

Частину оборотних активів, що залишилася, якщо вона не покрита грошовими коштами, потрібно фінансувати у борг – кредиторською заборгованістю. А якщо не вистачає кредиторської заборгованості – слід розглянути можливість короткострокового кредиту. Звідси випливає поняття поточних фінансових потреб (ПФП).

Поточні фінансові потреби можуть бути [51, с.137]:

- різниця між поточними активами і кредиторською заборгованістю;
- різниця між коштами інвестованими у запаси сировини, готову продукцію, а також дебіторську заборгованість, і сумою кредиторської заборгованості;
- нестача власних оборотних коштів;
- потреба у короткостроковому кредиті.

Підприємство зацікавлене у скороченні періоду оборотності запасів та дебіторської заборгованості та зростанні строку сплати кредиторської

заборгованості з метою скорочення періоду оборотності оборотних коштів. Прискорення оборотності оборотних коштів – найбільш ефективний спосіб скорочення поточних фінансових потреб.

Заходами скорочення ПФП є наступні:

- принцип дорогої закупівлі та дешевого продажу;
- знижки покупцям за скорочення строків розрахунку (спонтанне фінансування);
- облік векселів та факторинг [47, с.80].

Таким чином, важливою задачею управління основним капіталом підприємства є забезпечення максимальної відповідності технічного рівня виробництва вимогам ринку. Для її вирішення необхідно постійно аналізувати процеси морального і фізичного зносу виробничого устаткування; виявляти відповідність існуючих і необхідних параметрів стратегічного потенціалу підприємства; визначати потреби підприємства в забезпеченості його прогресивними засобами технологічного оснащення; розробляти цільові програми технічного переозброєння і реконструкції виробництва і забезпечувати їхнє виконання.

1.3. Методичні аспекти оцінки ефективності управління капіталом підприємства

Аналіз управління капіталом підприємства означає процес дослідження основних результативних показників ефективності функціонування на підприємстві з метою виявлення резервів підвищення цієї ефективності у майбутньому. Для цього проводиться оцінка фінансових коефіцієнтів, яка базується на розрахунку співвідношення різних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства між собою. В процесі використання цієї системи аналізу визначаються різноманітні відносні показники, які характеризують результативність використання капіталу підприємства та окремих його складових [31, с.276].

Ефективність – це співвідношення результатів діяльності організації та витрат на досягнення цих результатів. Під ефективністю стосовно управління розуміється кількісний вплив «нового» управління на результати діяльності компанії, віднесеного до витрат на отримання цього результату. У даному контексті можна розглядати результативність як певну оцінку правильності або неправильності ухваленого рішення по відношенню до отриманого результату.

Економічна ефективність – кількісна оцінка співвідношення результатів і витрат у конкретних умовах; економія, що одержується за рахунок оптимізації і раціоналізації діяльності компанії [10, с.165]. Для продуктивного функціонування та реалізації усього потенціалу організація повинна бути внутрішньо результативною і раціонально використовувати всі види ресурсів, в тому числі й нематеріальні активи.

На рис. 1.5 зображено структурно-логічну послідовність аналізу ефективності використання капіталу.

Рис. 1.5. Структурно-логічна схема аналізу формування та оцінки ефективності використання капіталу [22]

На першому етапі запропонованої на рис. 1.5 схеми потрібно визначити основні джерела формування капіталу, результативні показники

ефективності використання капіталу, здійснити їх розрахунок, провести аналіз динаміки та основних тенденцій зміни значень. Важливим елементом аналізу на цьому етапі є визначення типових тенденцій, середньорічних значень показників, особливостей та відмінностей, характерних для об'єктів дослідження. Відображенням ефективності використання капіталу є не лише показники прибутковості, рентабельності оборотності, але і показники фінансової стійкості підприємства [15, с.226].

Зміна показників фінансової стійкості підприємства є найбільш повним результатом ефективності формування і використання капіталу. Дослідження лише показників рентабельності капіталу без врахування зміни значень показників фінансової стійкості підприємства є односторонньою характеристикою процесу ефективності використання капіталу.

У ході проведення другого етапу аналізу необхідно провести визначення базисних показників фінансової стійкості, здійснення їх розрахунку, проведення аналізу їх динаміки та основних тенденцій. Необхідною складовою на цьому етапі дослідження є вивчення типових тенденцій показників фінансової стійкості залежно від об'єктів аналізу, а також розрахунок їх середньорічних значень. Результати, отримані від використання схематично наведеної методики, слугуватимуть основою підвищення ефективності використання капіталу підприємства.

На відміну від ефективності поняття результативності дещо інше - це ступінь наближення підприємства до виконання проголошених ним цілей. У концепції «трьох Е», яка послугувала основою для стандарту Рахункової палати України відносно проведення перевірок та оформлення їх результатів вказується, що ефективність як економічна категорія визначається за допомогою таких елементів [4, с.365]:

1. Effectiveness (результативність) - ступінь відповідності фактичних результатів діяльності запланованим результатам;
2. Efficiency (ефективність) - співвідношення між обсягом виробництва та витраченими на це ресурсами.

3. Есопому (економічність) - досягнення запланованих результатів за рахунок використання найменшого обсягу ресурсів.

Будь-яка організація може досягти зростання результативності шляхом застосування різних підходів. Кожний із шляхів зростання результативності залежить від низки чинників зовнішнього середовища та стану мікросередовища підприємства. Звідси результативність може вимірюватися різними показниками (системою показників), тому розрізняють часткову, багатофакторну та загальну результативність [20, с.99].

Оцінювання результативності потребує точних економічних критеріїв. Однак єдиної і цілісної методології не створено і донині. Систему критеріїв, за якими може оцінюватись результативність діяльності підприємств, наведено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Критерії оцінки результативності діяльності організації [38]

Ознака класифікації	Зміст показника
Загальні критерії результативності	Темпи зростання загальних результатів діяльності (обсягів виробництва, прибутку, частки ринку)
	Рівень рентабельності власного капіталу
	Коефіцієнт фінансової стійкості
	Коефіцієнт платоспроможності
	Зниження витрат на 1 грн. товарної продукції

Комплексна оцінка результатів діяльності і поточного стану підприємств ґрунтується на цілісній системі показників, які розкривають основні сторони господарської діяльності та сигналізують про можливе неблагополуччя в організації. Показники - це один з інструментів управління, який дозволяє реалізовувати абстрактні стратегічні цілі.

У практиці розвинених країн показники складають цілий напрям у менеджменті, який отримав назву вимірювання і управління результативністю (performance measurement and management). Цьому напрямку відводиться дуже важливе місце, оскільки як непорушна істина вважається, що не можна управляти тим, чого не можна виміряти. Результативність діяльності може бути виміряна на основі інтегрального показника або на

основі системи показників.

В системі дослідження ефективності використання капіталу найбільше розповсюдження отримали наступні фінансові коефіцієнти [42, с.115]:

- показники рентабельності капіталу;
- показники капіталовіддачі;
- показники оборотності капіталу;
- показники фінансової стійкості;
- показники типів фінансової стійкості підприємства;
- показники ліквідності та платоспроможності підприємства;
- середньозважена вартість капіталу.

Ці показники доцільно використовувати і для оцінки ефективності існуючої структури капіталу, оскільки їх рівень характеризує оптимальність її формування, так і, відповідно, про рівень ефективності використання капіталу підприємства.

В якості показника, який є одним з критеріїв оптимальності структури капіталу і поєднує в собі показники рентабельності та фінансового ризику, ряд дослідників вважає доцільним використовувати співвідношення «рентабельність – фінансовий ризик» [48, с.34]:

$$РФР = \frac{P_{BK}}{ФР}$$

де РФР – співвідношення «рентабельність – фінансовий ризик»;

P_{BK} – рентабельність власного капіталу, %;

$ФР$ – рівень фінансового ризику, що визначається як частка зовнішнього капіталу в загальній його величині, % [13, с. 153].

Важливо зазначити, що в процесі проведення оцінки капіталу одним із важливих етапів є вивчення впливу змін у структурі капіталу підприємства на показники ефективності його використання.

Як відомо, показником, який характеризує інтенсивність використання капіталу та його ділову активність є оборотність як сукупного капіталу, так і його складових частин. Зазвичай оборотність капіталу (або його складових)

визначається як відношення виручки від реалізації продукції до суми капіталу (або його складових).

З іншого боку, правомірно визначати цей показник, використовуючи наступну формулу [48, с.35]:

$$O = \frac{B}{BK} \times \frac{BK}{CK} = O_{BK} \times PB_{BK}$$

де O – оборотність сукупного капіталу, разів;

B – виручка від реалізації продукції, тис. грн.;

BK – сума власного капіталу, тис. грн.;

CK – сума сукупного капіталу, тис. грн.;

O_{BK} – оборотність власного капіталу, разів;

PB_{BK} – питома вага власного капіталу, %.

Використовуючи будь-який із способів детермінованого факторного аналізу по відношенню до наданої моделі, матимемо результат впливу оборотності власного капіталу та його питомої ваги у загальній сумі капіталу на оборотність сукупного капіталу. Для розширення кількості чинників, що є визначальними при формуванні показників оборотності капіталу логічно використовувати трьохфакторну модель. Остання побудована на основі вже представленої моделі, але розширена за допомогою коефіцієнта фінансової стабільності та питомої ваги позикового капіталу. Виходячи з таких розрахунків модель матиме такий вигляд [48, с.36]:

$$O = \frac{B}{BK} \times \frac{PK}{CK} \times \frac{BK}{PK} = O_{BK} \times PB_{BK} \times K_{FC}$$

де PB_{BK} – питома позикового капіталу, %;

PB_{BK} – сума позикового капіталу, тис. грн.;

K_{FC} – коефіцієнт фінансової стабільності.

Важливо зазначити, що на першому етапі при оцінюванні ефективності як формування, так і використання капіталу підприємства передбачено аналіз стану його фінансової стійкості визначенням відповідно залежності від зовнішніх джерел та рівня достатності власних оборотних коштів для

забезпечення запасів; на другому – аналіз віддачі капіталу, який передбачає у розрізі формування капіталу розрахунок ефекту фінансового важеля, а у розрізі його використання – розрахунок показників продуктивності та рентабельності; на третьому етапі – оцінювання ефективності формування капіталу підприємства – аналіз його вартості; на завершальному етапі – оцінювання ефективності формування та використання капіталу підприємства – аналіз зміни його вартості.

Аналіз використання капіталу підприємства доповнюється, як правило, оцінкою ефективності використання власного і позиченого капіталу.

Для оцінки ефективності використання капіталу використовуються три основних показники [67, с.145]:

- загальна рентабельність інвестованого капіталу;
- ставка рентабельності позиченого капіталу;
- ставка рентабельності власного капіталу.

Загальна рентабельність інвестованого капіталу. Різниця між рентабельністю власного капіталу і рентабельністю інвестиційного капіталу після виплати податків одержується за рахунок ефекту фінансового левериджу (ЕФЛ), який розраховується за формулою:

$$\text{ЕФЛ} = (1 - C_{nn}) \times (\text{КВФ}_a - \text{ПК}) \times \frac{\text{ЗК}}{\text{ВК}}$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, який характеризує приріст коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

C_{nn} – ставка податку на прибуток;

КВР_a – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

ПК – середній розмір процентів за кредит, що сплачує підприємство за використання позикового капіталу, % ;

ЗК – середня сума позиченого капіталу;

ВК – середня сума власного капіталу підприємства.

Виходячи з формули, ми бачимо, що показник, який відображає рівень

додаткового прибутку на власний капітал за різних варіантів структури капіталу, називається ефектом фінансового левериджу. Він являє собою один із основних механізмів досягнення максимального рівня рентабельності підприємства при заданому рівні фінансового ризику.

За допомогою ЕФЛ отримується взаємозв'язок між прибутком і вартісною оцінкою позикового капіталу [67, с.145].

Також, фінансовим левериджом можна вважати приріст рентабельності власного капіталу, який отримано завдяки використанню кредиту, незважаючи на його грошове вираження (платність).

Слід звернути увагу, що ефект фінансового левериджу може мати як позитивне, так і від'ємне значення. Більш того, цей ефект виникає завдяки не лише кредиту, але і безоплатним позиковим ресурсам (кредиторської заборгованості). І чим вищою є розмір останніх у загальній сумі позикових коштів, тим вищим є значення ефекту фінансового левериджу. Тому ефект фінансового левериджу – це зміна рентабельності власного капіталу за рахунок використання позикових коштів.

Ефект фінансового важеля складається з двох компонентів:

1. Диференціалу – це різниця між рентабельністю залученого капіталу і середньою ставкою процента за кредит після сплати податків;

2. Плеча ПК/ВК – співвідношення позикового і власного капіталу

Таким чином, в умовах інфляції ЕФВ залежить від:

а) темпу інфляції;

б) різниці між ставкою доходності всього залученого капіталу і ставкою відсотку за кредит;

в) суми боргових зобов'язань підприємства;

г) рівня оподаткування [3, с. 219].

Підвищення рентабельності власного капіталу досягають раціональним та ощадним використанням усіх видів ресурсів, в результаті чого капітал повертається до свого вихідного стану в більшому розмірі, тобто з прибутком. Отримані результати необхідно порівнювати або з

індикативними (середніми у галузі, сфері бізнесу тощо), або з нормативно заданими параметрами, зафіксованими в планових документах компанії.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління капіталом підприємства

Серед об'єктів управління особливе місце займає капітал, що формується на початку діяльності підприємства (фірми, компанії) та поповнюваний, а також нарощуваний протягом усього періоду його (їх) роботи. Збільшення капіталу є найважливішим завданням підприємницької діяльності – самостійної, ініціативної, систематичної, на власний ризик господарської діяльності із метою досягнення економічних та соціальних результатів та одержання прибутку [48, с.23].

Правове регулювання формування власного капіталу підприємства (фірми, компанії) здійснюється численними нормативно-правовими актами як загального, так і спеціального характеру. В Україні за останні роки створена достатньо ґрунтовна законодавча база з регламентації системи управління та обліку, у т. ч. власного капіталу, ознайомлення з якою допоможе обліковим працівникам своєчасно та правильно відображати в обліку операції з формування та зміни власного капіталу за окремими його складовими.

На законодавчому рівні поняття «власний капітал» закріплене у НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Так, під власним капіталом розуміється частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Дане визначення відображає порядок розрахунку власного капіталу, але не розкриває джерел формування та напрямків використання власного капіталу. В міжнародних стандартах бухгалтерського обліку не використовується такий термін, як «власний капітал», еквівалентом до нього в зарубіжній практиці є поняття «чисті активи» (netassets) [54].

Відповідно до ст. 14 Закону про акціонерні товариства власний капітал (вартість чистих активів) товариства – різниця між сукупною вартістю активів товариства та вартістю його зобов'язань перед іншими особами [32].

Основним елементом власного капіталу підприємства є його статутний капітал. Початковий капітал – це статутний фонд, виділені підприємству або залучені ним на засадах, визначених чинним законодавством, фінансові ресурси у вигляді грошових коштів або вкладень у майно, цінності, нематеріальні активи, цінні папери, закріплені за підприємством на праві власності або повного господарського відання. За рахунок статутного фонду підприємство формує свої власні основні та оборотні фонди (кошти).

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо статутного капіталу» від 22 грудня 2010 р. № 2850-VI у законодавстві України вираз «статутний фонд» замінено на «статутний капітал» [34].

Основні характерні риси партнерського неакціонерного підприємства висвітлені в новому Державному класифікаторі України «Класифікація організаційно-правових форм господарювання» ДК 002:2004.

Права підприємців щодо формування статутного капіталу закріплені в Законах України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII [36], «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI [32], Господарському Кодексу України від 16.01.2003 р. № 436-IV [16] та Цивільному Кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV [78].

Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» визначає правовий статус товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю, порядок їх створення, діяльності та припинення, права та обов'язки їх учасників [36].

До прийняття вищевказаного Закону, протягом 17 років в Україні існував лише один комплексний Закон України «Про господарські

товариства» № 1576-XII від 19.09.1991 р., який регулював всі закріплені законодавством види господарських товариств.

Правовідносини, що виникають з використанням поняття «статутний капітал», регулюються також Господарським та Цивільним кодексами України.

Відповідно до ст. 113 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. Господарські товариства можуть бути створені у формі повного товариства, командитного товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерного товариства [78].

Товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів (стаття 80 глава 9 Господарського кодексу України) [16].

Товариством з додатковою відповідальністю є господарське товариство, статутний капітал якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників (ст. 80 глава 9 Господарського кодексу України) [16].

Відповідно до ст. 115 Цивільного кодексу України господарське товариство є власником [78]:

- 1) майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу;
- 2) продукції, виробленої товариством у результаті господарської діяльності;

3) одержаних доходів;

4) іншого майна, набутого на підставах, що не заборонені законом.

Вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом.

Грошова оцінка вкладу учасника господарського товариства здійснюється за згодою учасників товариства, а у випадках, встановлених законом вона підлягає незалежній експертній перевірці.

Методика оцінки часток (паїв), внесених до статутного капіталу в натуральній і нематеріальній формах передбачена нормами П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», П(С)БО 9 «Запаси», П(С)БО 30 «Біологічні активи» тощо [56].

Бухгалтерський облік операцій із власним капіталом відбувається з врахуванням норм та положень, встановлених законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV (зі змінами і доповненнями), який визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні [33].

Податковий облік операції із власним капіталом відбувається з врахуванням норм та положень, встановлених Податковим кодексом України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [63].

Питання формування облікової політики підприємства на законодавчому рівні регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Листом МФУ від 29.07.03 № 04230- 04108 «Про суттєвість у бухгалтерському обліку і звітності», Лист Міністерства фінансів України від 21.12. 2005 р. № 31-34000-10-5/27793 «Про облікову політику» та міжнародним законодавством, зокрема МСФЗ (IAS) 8 «Облікова політика, зміни в облікових оцінках та помилки».

У науковому економічному дискурсі досить потужного розвитку набули питання щодо оцінювання управлінських фундаментально-вартісних

результатів капіталотворення. При цьому практична реалізація розроблених аналітичних новацій ускладнюється тим, що у реальній ситуації відсутньою є відповідна інформаційна база, на основі якої можна реалізувати існуючі наукові напрацювання.

Інформаційне забезпечення реалізації фундаментально-вартісного підходу до управління капіталом представляє собою сукупність даних, які є організованими у взаємопов'язаних потоках відомостей про цілі менеджменту капіталу, стан, потенціал зростання вартості капіталу, напрямки руху та фактори впливу на капітал. Ефективність інформаційного забезпечення визначається рівнем задоволення інформаційних потреб управляючої системи, а основними критеріями якості інформації є достовірність, повнота та своєчасність [66, с.75].

Щодо інформаційного забезпечення управлінських рішень у сфері капіталотворення, то, на наш погляд, дослідження проблематики доцільно здійснювати у двох напрямках: формування вихідної інформаційної бази для здійснення оцінювань результативності управління капіталом за фундаментально-вартісними критеріями; формування управлінських звітів як інформаційної основи прийняття та реалізації управлінських рішень.

Щодо вихідної інформаційної бази, як основи визначення систем вартісних показників, які характеризують фінансові витрати та результати капіталотворення, то до такої варто віднести усі форми офіційної фінансової звітності підприємства. При цьому абсолютно очевидним є той факт, що зробити комплексне об'єктивне оцінювання результативності управління капіталом тільки на основі даної інформації є неможливим. Це пояснюється тим, що за сучасних умов діяльності підприємств відбулися зміни пріоритетності впливу фундаментальних факторів на фінансові результати капіталотворення. Для постіндустріальної економіки характерним є явище дематеріалізації, яке пов'язано: з тенденціями зниження ролі матеріальних і фінансових аспектів, на фоні якісного зростання ролі ідей та уявлень; з домінуванням високих інформаційних технологій, які передбачають активне

управління свідомістю людини, бізнесу, суспільства. В такому контексті визначальними є тенденції інтелектуалізації та соціалізації капіталотворення, що значно ускладнює конфігурацію капіталу у просторі взаємодії різних його форм, які зачіпають процеси трансцендентального рівня [55, с.265].

Інформаційні потреби менеджменту у сфері капіталотворення представлено на рис. 1.6.

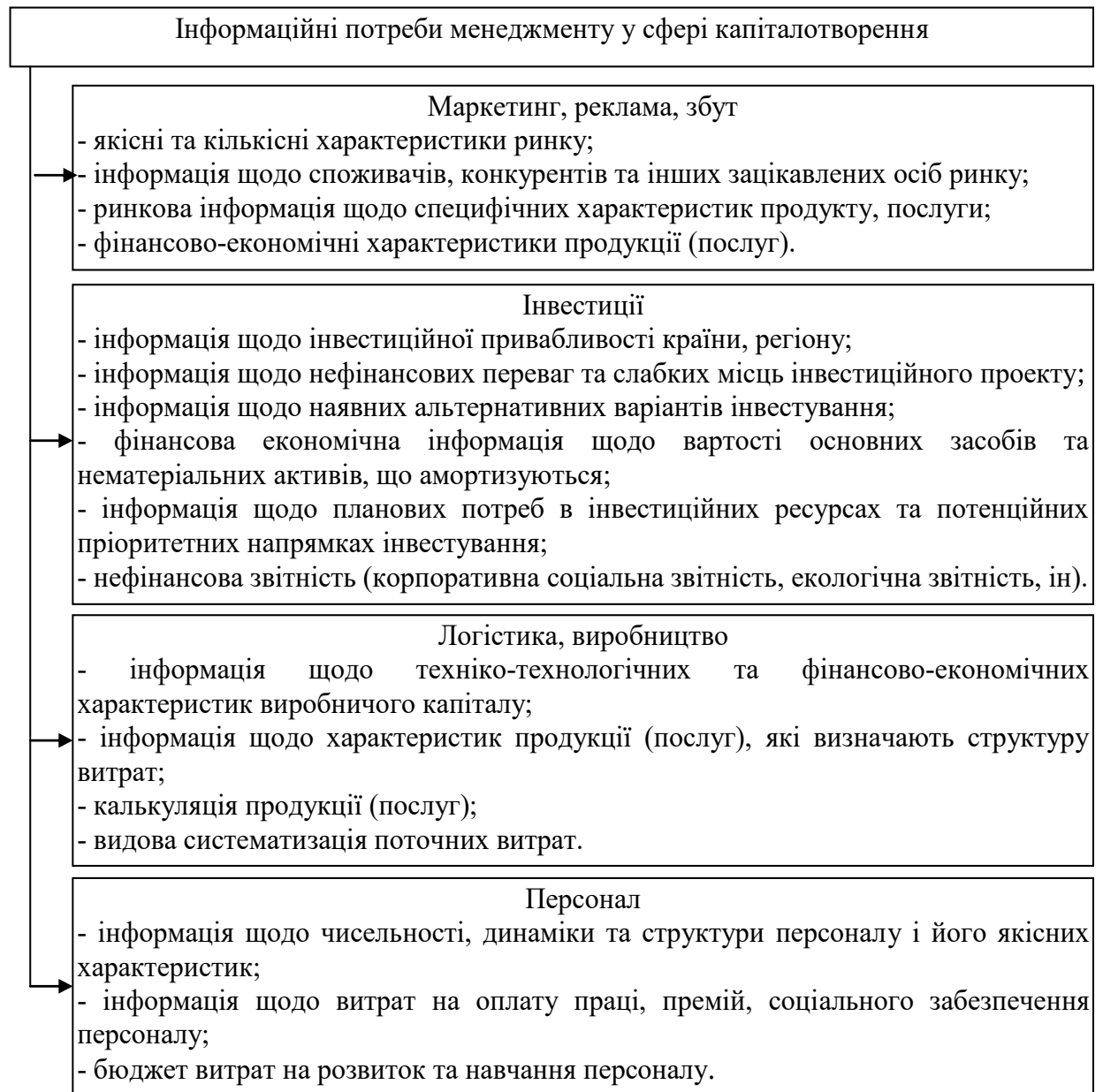

Рис. 1.6. Інформаційні потреби менеджменту у сфері капіталотворення на підприємстві [73]

З точки зору бізнес-аналітики фінансового менеджменту капіталу аспект маркетингу, реклами та збуту є безпосередньо взаємопов'язаним з логістикою та виробництвом, так як в сукупності поточні витрати на продукцію формуються саме у визначених сферах. Відповідно аналіз рівня достатності прибутковості реалізації продукції для забезпечення позитивної величини логічним є здійснювати на основі аналізу прибутків і витрат за видами продукції (асортиментними групами, ін.) у комплексі із застосуванням методів ABC-аналізу та маржинального аналізу. Крім того, у ході дослідження було доведено доцільність визначення фундаментально-вартісних результатів за видами капіталу. А в контексті дослідження вітчизняних промислових підприємств таким видом капіталу визначено операційний [73, с.226].

Враховуючи визначену специфіку капіталотворення промислових підприємств України було встановлено, що ключовою сферою формування фундаментально-вартісних результатів є операційна, а процеси фінансового інвестування забезпечують мізерну частку у формуванні фундаментальної вартості капіталу. Відповідно, управлінське фокусування на характеристиках операційного капіталу промислових підприємств передбачає розширення інформаційного забезпечення менеджменту капіталу такими даними, які є специфічними з точки зору забезпечення результатів капіталотворення та дозволяють визначити потенційні точки зростання доданої та фундаментальної вартості капіталу. Тобто, мова йде про те, що фінансова аналітика управління капіталом має оперувати даними щодо взаємозв'язку змін техніко-технологічних характеристик операційного капіталу та вартісних результатів, які даний вид капіталу забезпечує.

Висновки до розділу 1

За результатами проведеного дослідження теоретичних основ управління формуванням та використанням капіталу підприємства можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що управління капіталом підприємства виступає однією з найголовніших аспектів системи фінансового менеджменту. Залучаючи капітали з різних джерел, фінансові менеджери прагнуть оптимізувати його структур, щоб зменшити середньозважену вартість капіталу. У процесі управління капіталом підприємства необхідно враховувати, що вартість капіталу залежить від вірогідності настання фінансового ризику, пов'язаного із залученням позикових коштів та збільшенням їх частки у структурі капіталу, оскільки з'являються фінансові витрати по обслуговуванню боргу.

2. Встановлено, що структуру капіталу підприємства пояснює сукупність його компонентів та зв'язками між ними, що мають стійкий характер та визначають внутрішню форму та організацію капіталу як цілісної системи. При дослідженні структура капіталу підприємства виступає як спосіб описання його організації, дозволяє виявити й показати зв'язки та функції, які він виконує. Ієрархічність капіталу підприємства виражається у тому, що кожен його компонент можна розглядати як систему (підсистему) більш широкої глобальної системи

3. Узагальнено, що капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості, що залежить як від об'єктивних чинників (масштабу цін в економіці країни і ряду макроекономічних показників), так і суб'єктивних чинників (наприклад, найпростішого – облікової політики підприємства); індикатором виступає, насамперед, власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів. Простіше кажучи, управління капіталом – це вплив суб'єкта ринку (тобто підприємства) на об'єкт управління (тобто капітал) з метою ефективного та оптимального використання цього об'єкта для ведення господарської діяльності суб'єкта.

4. Обґрунтовано, що важливою задачею управління основним капіталом підприємства є забезпечення максимальної відповідності технічного рівня виробництва вимогам ринку. Для її вирішення необхідно постійно аналізувати процеси морального і фізичного зносу виробничого устаткування; виявляти відповідність існуючих і необхідних параметрів стратегічного потенціалу підприємства; визначати потреби підприємства в забезпеченості його прогресивними засобами технологічного оснащення; розробляти цільові програми технічного переозброєння і реконструкції виробництва і забезпечувати їхнє виконання.

5. Визначено, що аналіз управління капіталом підприємства означає процес дослідження основних результативних показників ефективності функціонування на підприємстві з метою виявлення резервів підвищення цієї ефективності у майбутньому. Для цього проводиться оцінка фінансових коефіцієнтів, яка базується на розрахунку співвідношення різних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства між собою. В процесі використання цієї системи аналізу визначаються різноманітні відносні показники, які характеризують результативність використання капіталу підприємства та окремих його складових.

6. Узагальнено, що у практиці розвинених країн показники складають цілий напрям у менеджменті, який отримав назву вимірювання і управління результативністю (performance measurement and management). Цьому напрямку відводиться дуже важливе місце, оскільки як непорушна істина вважається, що не можна управляти тим, чого не можна виміряти. Результативність діяльності може бути виміряна на основі інтегрального показника або на основі системи показників.

7. Доведено, що інформаційне забезпечення реалізації фундаментально-вартісного підходу до управління капіталом представляє собою сукупність даних, які є організованими у взаємопов'язаних потоках відомостей про цілі менеджменту капіталу, стан, потенціал зростання вартості капіталу, напрямки руху та фактори впливу на капітал.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ КАПІТАЛУ ТОВ «МАЙСТЕРНЯ КАССОНЕ»

2.1. Організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства

Підприємство «Майстерня Кассоне» було засноване у м. Києві у 2011 році Кушерець Дариною Василівною та Руденко Андрієм Анатолійовичем у формі Товариства з обмеженою відповідальністю. Підприємство є платником податку на додану вартість [59].

Організаційно-правова характеристика підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» наведена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Організаційно-правова характеристика підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне»

Зміст необхідних відомостей	Інформація
Повне найменування юридичної особи	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ МАЙСТЕРНЯ КАССОНЕ
Скорочена назва	ТОВ «Майстерня Кассоне»
Статус юридичної особи	Не перебуває в процесі припинення
Код ЄДРПОУ	37500796
Дата реєстрації	01.02.2011 р.
Уповноважені особи	Пилипенко Борис Григорович
Розмір статутного капіталу	1 000,00 грн.
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
Види діяльності	Основний: 31.01 Виробництво меблів для офісів і підприємств торгівлі Інші: 31.02 Виробництво кухонних меблів 16.23 Виробництво інших дерев'яних будівельних конструкцій і столярних виробів 16.29 Виробництво інших виробів з деревини; виготовлення виробів з корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння
Місцезнаходження юридичної особи	Україна, 02090, місто Київ, вулиця Алма-Атинська, будинок 8

Отже, підприємство ТОВ «Майстерня Кассоне» зареєстроване 01.02.2011 р. за юридичною адресою: Україна, 02090, місто Київ, вулиця Алма-Атинська, будинок 8. Керівником організації є Пилипенко Борис Григорович. Розмір статутного капіталу складає 1 000,00 грн. На момент останнього оновлення даних 05.12.2023 р. стан організації - не перебуває в процесі припинення.

На початку свого існування підприємство займалося виготовленням окремих елементів для конструювання повноцінних меблевих систем.

Підприємство набуло прав юридичної особи з моменту його державної реєстрації. Свідоцтво №37500796 про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності видане дніпровською державною податковою інспекцією у дніпровському районі головного управління ДФС у м. Києві, 39469994. Не підлягає постановці на облік в пенсійному фонді України у зв'язку з прийняттям ЗУ від 04.07.2013 р. №406 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи.

У 2012 р. було зареєстровано в Державному реєстрі свідоцтв України знак для товарів та послуг №159760.

У 2017 році був змінений генеральний директор підприємства, яким став Пилипенко Борис Григорович [59].

Основна діяльність ТОВ «Майстерня Кассоне»:

31.01 Виробництво меблів для офісів і підприємств торгівлі.

Додаткові види діяльності ТОВ «Майстерня Кассоне»:

31.02 Виробництво кухонних меблів

16.23 Виробництво інших дерев'яних будівельних конструкцій і столярних виробів

16.29 Виробництво інших виробів з деревини; виготовлення виробів з корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння. Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна [59].

Основні завданнями, що ставить перед собою ТОВ «Майстерня

Кассоне» є:

- підвищення надійності наданих послуг – досягнення високої якості виготовлених меблів та наданх реставраційних послуг тощо. Через брак високої компетенції робітників може виникати продукція не якісного стану, що призведе до втрати коштів споживачів, яким товариство надає послуги;

- економія коштів замовників – прагнення надати послуги, витрачаючи на це по можливості менші кошти замовників. Вирішення цього завдання сприятиме залученню нових клієнтів, а також підвищить ділову репутацію товариства;

- підвищення ефективності – розробка нових меблевих систем та послуг, що будуть мати більш ширший функціонал.

Майно підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» становлять основні фонди та оборотні кошти, а також цінності, вартість яких відображається у самотійному балансі. Майно підприємства є приватною власністю і закріплюється за ним на праві повного господарського відання. Здійснюючи право повного господарського відання, підприємство володіє, користується та розпоряджається зазначеним майном на свій розсуд, вчиняючи щодо нього будь-які дії, які не суперечать чинному законодавству та статуту.

Джерелами формування майна ТОВ «Майстерня Кассоне» є [59]:

- майно, передане йому органами державного управління;
- доходи, одержані від реалізації продукції, а також від інших видів фінансово-господарської діяльності;
- доходи від цінних паперів;
- кредити банків та інших кредиторів;
- капітальні вкладення і дотації з бюджетів;
- безоплатні або благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян;
- придбання майна іншого підприємства, організації;
- інше майно, набуте на підставах, не заборонених законодавством.

Підприємство має право здавати в оренду відповідно до чинного

законодавства (крім цілісних майнових комплексів, його структурних підрозділів, філіалів, цехів, а також нежилих приміщень) підприємствам, організаціям та установам, а також громадянам устаткування, транспортні засоби, інвентар та інші матеріальні цінності, які йому належать, а також списувати їх з балансу.

ТОВ «Майстерня Кассоне» здійснює володіння, користування землею і іншими природними ресурсами відповідно до мети своєї діяльності та чинного законодавства.

Збитки, завдані ТОВ «Майстерня Кассоне» в результаті порушення його майнових прав громадянами, юридичними особами і державними органами, відшкодовуються підприємству за рішенням суду або арбітражного суду.

ТОВ «Майстерня Кассоне» має право продавати, давати у заставу, обмінювати, здавати в оренду, надавати безкоштовно в тимчасове користування або в позику іншим юридичним, фізичним особам належні йому будівлі, споруди, устаткування, транспортні засоби, інвентар, сировину та інше, що є на його балансі, якщо це не суперечить законодавству України. Має право купувати, брати у заставу, одержувати від відступлення, дарування, орендувати або іншим чином одержувати майно або права на нього у підприємств, установ, організацій та громадян, укладати угоди (контракти), зокрема угоди купівлі-продажу, підяду, перевезень, зберігання та інші, видавати доручення тощо. На даний час ціллю діяльності підприємства є забезпечення розширеного відтворення виробництва з метою отримання прибутку [59].

Згідно статуту ТОВ «Майстерня Кассоне» статутний фонд підприємства становить 1 000 грн., за рахунок грошових вкладів Учасників Товариства.

Внески до статутного капіталу Товариства здійснюються в грошовій формі таким чином: до реєстрації Товариства кожен з учасників вносить до Статутного капіталу Товариства не менше ніж 50% своєї частки в Статутному капіталі. Статутний капітал розділений на 100 рівних часток, одна частка становить 10 грн. Розподіл часток та голосів у вищому органі

управління Товариства серед Учасників здійснюється таким чином (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Розподіл часток та голосів у вищому органі управління

ТОВ «Майстерня Кассоне» серед учасників

№	Учасник	Розмір грошового внеску (грн.)	Частка у статутному капіталі	Кількість голосів
1	Громадянка України Кушерець Д.В.	700 грн. 00 коп.	70	70
2	Громадянин України Руденко А.А.	300 грн. 00 коп	30	30
	Всього	1 000 грн. 00 коп	100	100

Лінійно-функціональна (комбінована) структура управління ТОВ «Майстерня Кассоне» представлена на рис. 2.1.

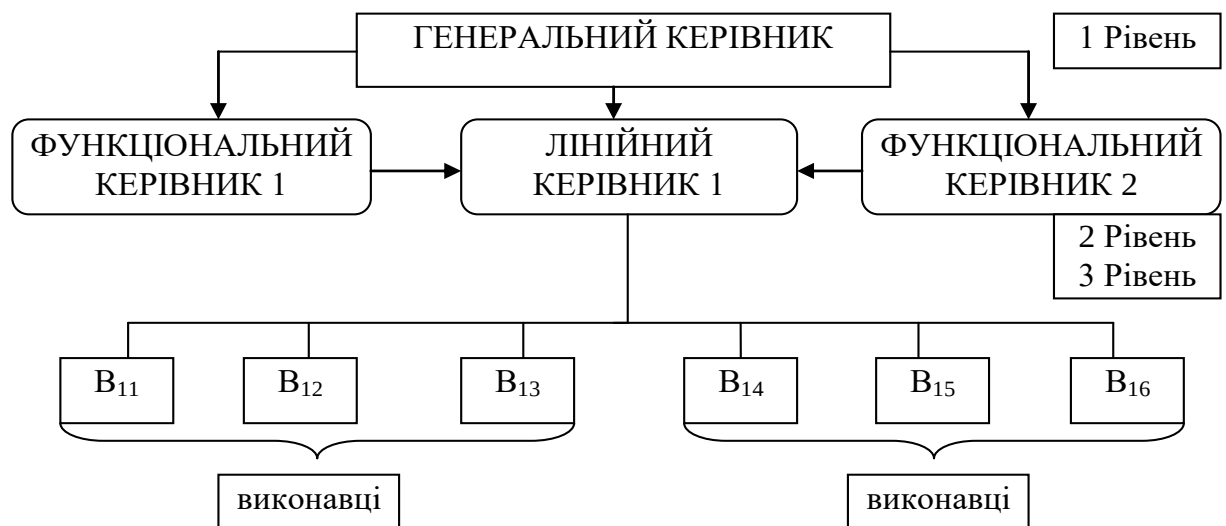

Рис. 2.1. Лінійно-функціональна (комбінована) структура управління ТОВ «Майстерня Кассоне»

На підприємстві ТОВ «Майстерня Кассоне» були використані такі принципи під час побудови організаційної структури товариства:

- структура управління має відображати основні цілі й завдання організації;
- оптимальний розподіл праці між менеджерами і окремими працівниками;

- оптимальне співвідношення повноважень і відповідальності кожного працівника на підприємстві;
- структура управління має бути адекватною соціально-культурному середовищу для кожного працівника.

Також товариство розробляло свою структуру відповідно до таких вимог:

- адаптивність – здатність товариства пристосовуватись до змін, що можуть впливати на середовище з боку різних зовнішніх факторів;
- перспективність – вирішення стратегічних завдань, пов'язаних з нарощуванням виробничих потужностей;
- узгодженість інтересів усіх керівників та власників підприємства;
- простота – легкість організаційної структури для розуміння персоналом.

Організаційна структура товариства ТОВ «Майстерня Кассоне» формувалася у певні етапи, що призвели до визначення найефективнішого варіанту. Саме цьому треба подати інформацію щодо поступових кроків товариства у визначенні організаційної структури:

1) керівники визначили кількість робочих місць для кожного підрозділу. Для цього використовували дані, що містили кількість роботи за кожним виробничим департаментом;

2) керівники встановили найефективніший проміжок час роботи кожного працівника. Такий підхід дає робітникам свободу у їх діях, саме тому вони можуть користуватися своїм часом дуже зручно, і самі вирішувати час для роботи, та для відпочинку;

3) розподіл керівників по кожному підрозділу, та визначення ієрархії серед керівників.

Також слід зазначити те, що при першому кроці були застосовані такі чинники, що допомогли визначити таку оптимальну кількість працівників:

- взаємодія між менеджерами та підлеглими;
- складність виробничого процесу конкретного підрозділу;

- проблематика вибраного підрозділу;
- рівень компетентності працівників.

Управління підприємством ТОВ «Майстерня Кассоне» здійснює його керівник. Керівник ТОВ «Майстерня Кассоне» самостійно вирішує питання діяльності підприємства за винятком тих, що віднесені статутом до компетенції органу управління майном та інших органів управління даного підприємства.

Керівник ТОВ «Майстерня Кассоне»:

- несе повну відповідальність за стан та діяльність підприємства;
- діє без довіреності від імені підприємства, представляє його в усіх установах та організаціях;
- розпоряджається коштами та майном відповідно до чинного законодавства;
- укладає договори, видає довіреності, відкриває в установах банків розрахунковий та інші рахунки;
- несе відповідальність за формування та виконання фінансових планів.

Заступники керівника підприємства, керівники та спеціалісти підрозділів апарату управління і структурних підрозділів (виробництв, цехів, відділів, відділень, дільниць, ферм та інших аналогічних підрозділів Підприємства), а також старші майстри і майстри призначаються на посаду і звільняються з посади керівником Підприємства.

Таким чином, за допомогою усіх кроків та методів вирішення на ТОВ «Майстерня Кассоне» було прийняте рішення запровадження наближеної організаційної структури до лінійно-функціональної, що несе собою об'єднання лінійної і функціональної організаційних структур. В такому випадку лінійні ланки беруть на себе відповідальність за прийняття рішень, а функціональні ланки допомагають вибрати певні рішення, заходи, цілі.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства

В сучасних умовах ринкової економіки відповідність та ефективність прийнятих управлінських рішень на мікро- та макрорівнях переважно залежить від результатів діагностики фінансово-економічного стану суб'єкта господарювання, на основі якого розраховуються не тільки окремі коефіцієнти та вивчається комплекс показників, а також відображаються різноманітні аспекти фінансової діяльності підприємства. Не зовсім стабільний розвиток економіки створює необхідність кожному суб'єкту господарювання знаходитись в постійному пошуку шляхів покращення та підвищення ефективності своєї діяльності. Саме тому дослідження фінансової діяльності суб'єктів господарювання набуває особливої популярності.

Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. У концентрованому вигляді фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання можна визначити як міру забезпеченості його необхідними фінансовими ресурсами та ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Діагностика стійкості фінансово-економічного стану на ту чи іншу дату дозволяє відповісти на питання: наскільки правильно менеджмент підприємства управляв фінансовими ресурсами протягом періоду, який передував цій даті. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав потребам розвитку підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може привести до його неплатоспроможності та нестачі у нього коштів для розвитку діяльності, а незадіяні фінансові ресурси – збільшувати витрати підприємства надлишковими запасами та резервами. Суть фінансової стійкості визначається ефективністю формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, а платоспроможність виступає її зовнішнім виявом.

Основні економічні показники діяльності підприємства
ТОВ «Майстерня Кассоне» представлено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Основні економічні показники діяльності ТОВ «Майстерня Кассоне»

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	+, –	%
Чистий дохід, тис. грн.	3103,6	3690,6	11586,0	8482,4	у 2,73 р.б.
Валовий прибуток, тис. грн.	218,8	853,0	2614,5	2395,7	у 10,94 р.б.
Чистий прибуток, тис. грн.	116,6	215,3	708,9	592,3	у 5,07 р.б.
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	775,8	3000,5	3872,8	3097,0	у 3,99 р.б.
Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	463,2	883,7	1291,2	828,0	178,75
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	312,6	2116,8	2581,6	2269,1	у 7,25 р.б.
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	25	28	26	1	4,00
Фондовіддача, грн.	6,70	4,18	8,97	2,27	33,92
Фондоозброєність, тис. грн /ос.	18,53	31,56	49,66	31,13	168,02
Продуктивність праці, тис. грн. /ос.	124,14	131,81	445,62	321,47	у 2,58 р.б.
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	9,93	1,74	4,49	-5,44	-54,80

Аналіз засвідчив, що у 2020 р. загальні обсяги чистого доходу ТОВ «Майстерня Кассоне» мали значення 11586,0 тис.грн. У 2022 р. визначено збільшення обсягів господарської діяльності (чистого доходу) на 8482,6 тис.грн., або у 2,73 рази, що становило 11586,0 тис.грн. Валовий прибуток, що відображає різницю між чистим доходом та собівартістю реалізованої продукції, водночас підвищився за 2020-2022 рр. на 2395,7 тис.грн., або у 10,94 разів, що становило 2614,5 тис.грн. у 2022 р. Також, загальний обсяг чистого прибутку ТОВ «Майстерня Кассоне» сягав рівня 708,9 тис.грн., що на 592,3 тис.грн., або у 45,07 разів більше, ніж у 2020 р.

За результатами проведеної діагностики встановлено, що середньорічна вартість активів компанії у 2022 р. зросла на 3872,8 тис.грн., або у 3,99 разів, що отримало значення на рівні 3872,8 тис.грн. Потрібно зауважити про те, що в структурі активів найбільшу питому частку обіймали оборотні активи,

середньорічна вартість яких складала 2581,6 тис.грн., що на 2269,1 тис.грн., або у 7,25 разів більше, ніж у 2020 р. Середньорічна вартість необоротних активів, також, зросла на 828,0 тис.грн., або на 178,75 %, що становило 1291,2 тис.грн.

Аналіз показав, що у 2022 р. спостерігалось відповідне збільшення значення показника фондовіддачі, а саме на 2,27 грн., або на 33,92 %, що становило 8,97 грн. Фондоозброєність у ТОВ «Майстерня Кассоне» відрізнялася вагомим позитивним рівнем, що засвідчує певну ефективність використання основного капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне». У 2022 р. продуктивність праці на підприємстві становила 445,62 грн./людину, що на 321,47 тис.грн., або у 2,58 разів більше, ніж у 2020 р.

Одним із найважливіших етапів аналізу фінансового стану підприємства є аналіз майнового стану підприємства, що дає змогу визначити абсолютні і відносні зміни статей балансу за визначений період, відслідкувати тенденції їхньої зміни та визначити структуру фінансових ресурсів підприємства.

На основі здійснення аналізу майнового стану компанії можна визначити склад, структуру, динаміку майна та джерел створення капіталу фірми. Інформаційною базою для здійснення оцінки майнового стану ТОВ «Майстерня Кассоне» є передусім «Баланс», а також примітки до фінансової звітності, звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію.

Початок діагностики майнового стану компанії ТОВ «Майстерня Кассоне» потрібно здійснювати шляхом дослідження капіталу підприємства, на основі встановлення змін протягом звітного періоду. Сприятливий майновий стан підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» відзначається збільшенням валюти балансу, зростанням темпів приросту оборотних активів над необоротними.

Для діагностики майнового стану компанії ТОВ «Майстерня Кассоне» застосовують вертикальний і горизонтальний аналізи, а також відповідні показники. На основі вертикального аналізу слід сформувати структуру майна підприємства та джерела його формування. Горизонтальний аналіз

визначається у створенні аналітичних таблиць, де абсолютні показники доповнюються відносними темпами росту.

Характеристика майна підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» та джерел його формування за балансом представлена у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Характеристика майна підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне»
та джерел його формування за балансом

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2022 р. до 2020 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	п.с.
Активи									
1. Необоротні активи:	926,4	59,88	841,0	18,88	1741,3	52,90	814,9	87,96	-6,98
в т.ч. основні засоби	926,4	59,88	841,0	18,88	1741,3	52,90	814,9	87,96	-6,98
2. Оборотні активи	620,8	40,12	3612,8	81,12	1550,4	47,10	929,6	149,74	6,98
в т.ч. запаси	70,8	4,58	3015,2	67,70	118,8	3,61	48,0	67,80	-0,97
дебіторська заборгованість	384,6	24,86	22,0	0,49	1031,6	31,34	647,0	168,23	6,48
грошові кошти	165,4	10,69	175,1	3,93	96,8	2,94	-68,6	-41,48	-7,75
Пасиви									
1. Власний капітал	990,3	64,01	-46,4	-1,04	1,0	0,03	-989,3	-99,90	-63,98
в т.ч. зареєстрований капітал	873,7	56,47	1,0	0,02	1,0	0,03	-872,7	-99,89	-56,44
нерозподілений прибуток	116,6	7,54	-47,4	-1,06	0,0	0,00	-116,6	-100,00	-7,54
2. Поточні зобов'язання і забезпечення	556,9	35,99	4500,2	101,04	3290,7	99,97	2733,8	490,90	63,98
Баланс	1547,2	100,00	4453,8	100,00	3291,7	100,00	1744,5	112,75	x

В ході діагностики визначено, що загальна вартість майна компанії ТОВ «Майстерня Кассоне» у 2022 р. становила 3291,7 тис.грн., що на 1744,5 тис.грн., або на 112,75 % більше, ніж у 2020 р. Отже, вартість необоротних активів фірми складала 1741,3 тис.грн. (52,90 % частки в активах), а оборотних активів – 1550,4 тис.грн. (47,10 % частки в активах). ТОВ «Майстерня Кассоне» відзначалося вагомою часткою основних засобів в структурі майна, а саме 52,90 % та достатньо великою часткою дебіторської

заборгованості, а саме 31,34 %.

Аналіз пасивів ТОВ «Майстерня Кассоне» показав, що власний капітал компанії становив питому частку в розмірі лише 0,03 % структури загальних зобов'язань, а поточні зобов'язання і забезпечення сформовані на рівні 99,97 % структури. Вартість зареєстрованого капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне» була фактично сталою величиною рівні 1,0 тис.грн. Поточні зобов'язання і забезпечення сягали рівня 3290,7 тис.грн., що на 2733,8 тис.грн., або у 4,90 разів більше, ніж у 2020 р. ТОВ «Майстерня Кассоне» відзначалося фактично нульовим обсягом нерозподіленого прибутку у 2022 р.

Прибуток відображає всі сторони діяльності підприємства – рівень його технологій та організації виробництва, ефективність системи управління, контроль над рівнем витрат тощо. Фінансовий результат господарювання підприємства, що виступає у формі прибутку або збитку, відображає ефективність його операційної, фінансової, інвестиційної діяльності та служить основним критерієм стратегії суб'єкта господарювання.

Функціонування підприємств значно впливає як на добробут власників, споживачів, так і на економічну ситуацію в країні шляхом поповнення державного бюджету сплатою податків, зборів, обов'язкових платежів. Усе це неможливе без здійснення ними ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності. Найважливішою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат діяльності підприємства, а також характеризує ефективність виробництва, є прибуток. Розвиток економіки України пов'язаний із фінансовим станом суб'єктів господарювання, який, своєю чергою, залежить від ефективності їх діяльності. Прибуток – основна мета діяльності будь-якого підприємства, він є критерієм і показником ефективності такої діяльності. Прибуток є основною формою грошових накопичень суб'єктів господарювання. Ситуація, що склалася у зв'язку із світовою фінансовоекономічною кризою, погіршила стан підприємств України.

Механізм формування фінансових результатів діяльності підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» проаналізовано у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Механізм формування фінансових результатів діяльності підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне», тис.грн.

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	+, –	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3103,6	3690,6	11586,0	8482,4	у 2,73 р.б.
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2884,8	2837,6	8971,5	6086,7	у 2,10 р.б.
Валовий прибуток	218,8	853,0	2614,5	2395,7	у 10,94 р.б.
Фінансовий результат від операційної діяльності	218,8	853,0	2614,5	2395,7	у 10,94, р.б.
Інші витрати	76,6	590,5	1769,7	1693,1	у 22, 10 р.б.
Фінансовий результат до оподаткування	142,2	262,5	864,5	722,3	у 5,07 р.б.
Чистий фінансовий результат	116,6	215,3	708,9	592,3	у 5,07 р.б.

Аналіз засвідчив, що у 2022 р. встановлено збільшення суми чистого доходу від реалізації продукції ТОВ «Майстерня Кассоне» на 8482,4 тис.грн., або у 2,73 разів, що становило 11586,0 тис.грн. Відповідно, собівартість реалізованої продукції збільшилась на 6086,7 тис.грн., або у 2,10 разів, що становило 8971,5 тис.грн. Вартість валового прибутку ТОВ «Майстерня Кассоне» становила 2614,5 тис.грн., що на 2395,7 тис.грн., або у 10,94 рази більше, ніж у 2020 р. Фінансовий результат від операційної діяльності ТОВ «Майстерня Кассоне» зріс на 2395,7 тис.грн., або у 10,94 рази, що становило 2395,7 тис.грн. Компанія є платником податку на прибуток. ТОВ «Майстерня Кассоне» характеризувалося позитивним значенням чистого фінансового результату у 2022 р., в сумі 708,9 тис.грн., що на 592,3 тис.грн., або у 5,07 разів більше, ніж у 2020 р. Таким чином, можемо говорити про посередній рівень прибутковості господарської діяльності ТОВ «Майстерня Кассоне».

Динаміка показників оцінки фінансового стану підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» представлена у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка показників оцінки фінансового стану
підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне»

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	+, –	%
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,11	0,80	0,47	-0,64	-57,73
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,30	0,04	0,03	-0,27	-90,10
Чистий оборотний капітал, тис.грн.	63,9	-887,4	-1740,3	-1804,2	у 28,23 р.м.
Коефіцієнт автономії	0,64	-0,01	0,00	-0,64	-99,95
Коефіцієнт фінансової залежності	1,56	-95,99	3291,70	3290,14	у 2105,88 р.б.
Коефіцієнт фінансової стійкості	1,78	-0,01	0,00	-1,78	-99,98
Коефіцієнт оборотності активів	4,00	1,23	2,99	-1,01	-25,22
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	10,14	7,82	-510,40	-520,54	у 51,32 р.м.
Рентабельність господарської діяльності, %	4,93	9,25	9,64	4,71	х
Рентабельність власного капіталу, %	38,10	45,62	-3122,91	-3161,01	х
Рентабельність продукції, %	7,58	30,06	29,14	21,56	х

За результатами представленого аналізу можна зауважити, що компанія ТОВ «Майстерня Кассоне» протягом звітного періоду характеризувалася достатньо нестабільними значеннями окремих показників фінансового стану. Встановлено, що коефіцієнт загальної ліквідності при нормативному значенні більше 1 у 2022 р. становив 0,47, що на 0,64 пункти менше, ніж у 2020 р. Чистий оборотний капітал компанії у 2022 р. становив (-1740,3) тис.грн., що на 1804,2 тис.грн., або у 28,23 рази менше, ніж у 2020 р. Компанія ТОВ «Майстерня Кассоне» здійснювала свою виробничо-господарську діяльність у 2022 р. неефективно, про що свідчать низькі негативні значення показників рентабельності господарської діяльності, власного капіталу та продукції.

2.3. Оцінка сучасного стану та ефективності формування та використання капіталу на підприємстві

Капітал підприємства є ключовим виміром його ринкової вартості, що залежить як від різних об'єктивних чинників (масштабу цін в економіці країни і ряду макроекономічних показників), так і суб'єктивних чинників (наприклад, облікової політики самого підприємства).

Основним індикатором при цьому виступає власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів.

Забезпечення ефективної діяльності та рентабельності підприємства є основними завданнями капіталу. Окрім цього, капітал підприємства забезпечує виконання основних його функцій та завдань. Для успішного здійснення своєї діяльності підприємств має бути достатньо забезпеченим фінансовими ресурсами [71, с.155].

Одним із найважливіших показників якості управління капіталом є ступінь оптимальності його структури. Структура капіталу підприємства характеризує співвідношення джерел залученого і власного фінансування, необхідних для його функціонування.

Якщо частка залученого капіталу досить низька, то це означає, що підприємство не використовує додаткових зовнішніх джерел фінансування, його фінансові можливості є обмеженими, підприємство не здатне зробити кардинальні зміни у підприємстві.

Але, з іншого боку, підприємство має незначний ступінь настання ризику, що є привабливим для майбутніх інвесторів. Головною метою управління капіталом є максимізація ринкової вартості підприємства, за рахунок чого забезпечується максимізація добробуту власників підприємства в поточному і перспективному періодах.

Джерелами формування капіталу підприємства є [48, с.23]:

- грошові та матеріальні внески засновників товариства;
- доходи одержані від реалізації продукції, послуг та ін.;

- доходи від цінних паперів;
- кредити банків і інших кредиторів;
- капітальні вкладення та дотації з бюджету;
- майно, придбане в інших суб'єктів господарювання.

Активи підприємства – економічні ресурси підприємства у формі різних матеріальних цінностей, які використовуються у господарській діяльності підприємства з метою отримання прибутку. Ними можуть бути: власність юридичних осіб, цінні папери, товарно-матеріальні цінності, основні засоби, фінансові інвестиції, власні патенти, винаходи тощо.

Розрізняють активи матеріальні й активи нематеріальні, а також активи фінансові. Крім того, активи можуть бути [42, с.165]:

- короткострокові – це наявні, а також, які можна продати чи використовувати протягом одного виробничого циклу, якщо його тривалість не більше року;
- довгострокові – це активи, які можна продати чи використовувати протягом року або одного оперативного циклу;
- оперативні – це довгострокові активи, використовувані в процесі виробництва, такі, як земля, будинки, устаткування й інші основні фонди;
- ліквідні – це легко реалізовані засоби, які дозволяють їхнім власникам робити платежі за своїми зобов'язаннями.

Активи матеріальні – власність юридичних чи фізичних осіб, що має речову форму і грошову вартість. Наприклад, земля, що знаходиться у власності будинки і спорудження виробничого і невиробничого призначення, житлові, навчальні, дитячі, лікувальні, оздоровчі, спортивні й інші будинки, приміщення, що знаходяться на балансі підприємства встановлене і невстановлене виробниче устаткування, майно невиробничого призначення, сировини, палива, напівфабрикатів (на складах, у цехах і в дорозі), готової продукції, майно, основні засоби, земельні ділянки, здані в оренду [1, с. 211].

Необоротні активи – це фонди та ресурси підприємства, що знаходяться у власності підприємства та строк корисного використання яких більший за

один рік, або один операційний цикл, якщо він більший одного року.

Важливим кроком дослідження капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне» є аналіз джерел його формування.

Джерела формування капіталу підприємства відображають у пасиві балансу. Завдяки цим даним, фінансист может визначити склад і структуру власного та позикового капіталу, його динаміку за звітний період порівняно з попереднім періодом. Капітал підприємства формується як за рахунок власних (внутрішніх), так і за рахунок зовнішніх джерел.

Головним джерелом утворення активів підприємства має бути власний капітал, до складу якого входять статутний, пайовий, додатковий і резервний капітал, нерозподілений прибуток та інші надходження. Власні джерела капіталу постійно перебувають у розпорядженні власників підприємства, вони є більш стабільними, як для самого підприємства, так і для інвесторів, кредиторів та інших зовнішніх суб'єктів економічних відносин [1, с. 214].

У табл. 2.7 проведено аналіз динаміки і структури капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне» у розрізі трьох років.

Таблиця 2.7

Аналіз динаміки і структури капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне»

у 2020-2022 рр., тис. грн.

Показник	2020	2021	2022	Частка у структурі балансу, %			Абсолютне відхилення, тис. грн		
				2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2022/2020
I. Власний капітал									
Капітал	873,70	1,00	1,00	56,47	0,02	0,03	-872,70	0,00	-872,70
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	116,60	-47,40	0,00	7,54	-1,06	0,00	-164,00	47,40	-116,60
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
III. Поточні зобов'язання	556,90	4500,20	3290,70	35,99	101,04	99,97	3943,30	-1209,50	2733,80
Баланс	1547,20	4453,80	3291,70	100%	100%	100%	2906,60	-1162,10	1744,50

Отже, згідно даних наведених у табл. 2.7 можна зробити висновки, що у 2021 році підприємство отримало непокритий збиток у розмірі 47 000 грн, що призвело до різкої зміни структури капіталу.

Протягом останніх двох років, довгострокові зобов'язання значно перевищують власний капітал підприємства. При цьому, у підприємства відсутні довгострокові зобов'язання. Такі фінансові рішення з боку власників підприємства негативно впливають на фінансовий стан, а також на рентабельність власного капіталу.

У структурі балансу у 2020 р. найбільшу частку займає власний капітал, що є позитивним фактором, однак у 2021-2022 рр. переважну частку займають поточні короткострокові зобов'язання, що розцінюється як негативне явище при аналізі структури капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне» та здійснює безпосередній вплив на фінансову діяльність підприємства.

Аналіз необоротного капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне» у 2020-2022 рр. представлено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз необоротного капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне»
у 2020-2022 рр., тис. грн.

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис. грн			Відносне відхилення, %		
				2021/ 2020	2021/ 2020	2022/ 2020	2021/ 2020	2021/ 2020	2022/ 2020
Основні засоби:	926,4	841	1741,3	-85,40	900,30	814,90	90,78	207,05	187,96
первісна вартість	1007,6	1108,8	2245,3	101,20	1136,50	1237,70	110,04	202,50	222,84
знос	81,2	267,8	504	186,60	236,20	422,80	329,80	188,20	620,69
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,92	0,76	0,78	-0,16	0,02	-0,14	82,50	102,25	84,35
Коефіцієнт мобільності активів	1,67	5,30	0,89	3,63	-4,41	-0,78	317,09	16,81	53,31

Як ми бачимо з табл. 2.8 на підприємстві ТОВ «Майстерня Кассоне» протягом трьох років збільшився розмір основних засобів майже у 2 рази. Але також, у 2022 р. зменшилося значення коефіцієнту мобільності активів, що свідчить про порушення фінансової стійкості та низьку ліквідність активів товариства.

Аналіз структури використання капіталу підприємства, дає змогу оцінити:

- якою є структура оборотних активів;
- за рахунок яких джерел коштів (власних чи позикових) фінансується діяльність підприємства;
- які джерела варто використовувати для покриття потреби в оборотних засобах;
- наскільки ефективно використовуються ресурси в певний період його діяльності [1, с. 225].

В першу чергу, потрібно визначити структуру використання капіталу підприємства та визначити частку оборотного капіталу в ньому, яка наведена у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Структура використання капіталу підприємства «Майстерня Кассоне»

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис. грн			Відносне відхилення, %		
				2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020
Необоротні активи	926,40	85,86	1741,30	-840,54	1655,44	814,90	9,27	2028,07	187,96
Оборотні активи	620,80	3612,80	1550,40	2992,00	-2062,4	929,60	581,96	42,91	249,74
Разом	1547,2	3698,66	3291,7	2151,46	-406,96	1744,5	139,06	-11,00	112,75

З табл. 2.9 видно, що на підприємстві «Майстерня Кассоне» перевищують необоротні активи. Щодо оборотного капіталу, то він сягає у 2020 році – 620,8 тис грн та у 2022 році – 1 550,4 тис грн. Тобто підприємство намагається збільшувати частку оборотних активів підприємства протягом 2020-2021 рр, та зменшити протягом 2021-2022 рр.

Проведемо детальний аналіз оборотних активів підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» за 2020-2022 роки (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Аналіз оборотних активів підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне»

у 2020-2022 рр., тис. грн.

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис. грн			Відносне відхилення, %		
				2021/2020	2022/2021	2022/2020	2021/2020	2021/2020	2022/2020
Запаси	70,8	3015,2	118,8	2944,4	-2896,0	48,0	4258,7	3,9	167,8
Інша поточна дебіторська заборгованість	384,6	22,0	1031,6	362,6	1009,6	647,0	5,72	4689,09	268,23
Гроші та їх еквіваленти	165,4	175,1	96,8	9,7	-78,2	-68,6	105,86	55,28	58,52
Інші оборотні активи	0,0	400,5	303,2	400,5	-97,2	303,2	0	75,7	0
Разом	620,8	3612,8	1550,4	2992,0	-2062,0	929,6	581,9	42,91	249,74

З табл. 2.10 бачимо, що протягом аналізованих 2020-2021 років спостерігається значний приріст оборотних активів – 2992 тис. грн., але разом з такою позитивною зміною ми можемо спостерігати зменшення у 2022 р. – 2062,4 тис грн. Також ми спостерігаємо збільшення дебіторської заборгованості, що є досить суттєвою зміною, тобто це може значити, що товариство надає дебіторську заборгованість своїм клієнтам, що у подальшому призведе до її повернення і переведення в матеріальну форму, що призведе до збільшення виручки підприємства.

Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» у 2020- 2022 рр. наведено у табл. 2.11.

З таблиці 2.11 видно, що в цілому ефективність використання оборотних підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» зменшилася протягом 2020-2022 років.

Таблиця 2.11

Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства

ТОВ «Майстерня Кассоне» у 2020-2022 рр.

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис. грн			Відносне відхилення, %		
				2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020	2021/ 2020	2021/ 2020	2022/ 2020
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	5,00	1,02	7,47	-3,98	6,45	2,47	20,43	731,54	149,48
Період обороту оборотних активів	72,01	352,41	48,17	280,40	-304,24	-23,84	489,40	13,67	66,90
Коефіцієнт закріплення оборотних коштів	0,20	0,98	0,26	0,78	-0,72	0,06	489,40	26,38	129,10

Збільшення коефіцієнту оборотності і, відповідно зменшення тривалості одного обороту є позитивним явищем, оскільки завдяки збільшенню швидкості обертання збільшуються і доходи на підприємстві.

Останнім кроком аналізу ефективності управління капіталом підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» є оцінка вартості і рентабельності капіталу.

Важливою відмінністю аналізу рентабельності капіталу є те, що група показників, які використовуються для оцінки рентабельності капіталу оцінюються не визначення шляхом пошуку оптимального значення на довгострокову перспективу, так як їх величина залежить не лише від специфіки діяльності підприємства, а також від загальної кон'юктури ринкових відносин у країні [1, с. 222].

Показники оцінювання рентабельності капіталу підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» у 2020-2022 рр. представлено у табл. 2.12.

Як видно з розрахунків наведених у табл. 2.12, протягом останніх трьох років, збільшується рентабельність активів, за рахунок збільшення чистого прибутку.

Таблиця 2.12

Показники оцінювання рентабельності капіталу
ТОВ «Майстерня Кассоне» у 2020-2022 рр.

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис. грн			Відносне відхилення, %		
				2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020
Рентабельність активів, %	0,04	0,02	0,05	-0,02	0,03	0,01	40,36	301,77	121,80
Рентабельність активів по чистому прибутку та фінансовим витратам, %	0,06	0,06	0,16	-0,01	0,10	0,10	91,17	281,91	257,01
Рівень генерування доходів, %	0,07	0,06	0,17	-0,01	0,11	0,10	85,22	283,03	241,18
Рентабельність власного капіталу, %	0,10	0,11	-7,81	0,02	-7,92	-7,90	119,7	-6845,5	-8195,6
Строк окупності власного капіталу	2,62	2,19	-0,03	-0,43	-2,22	-2,66	83,53	-1,46	-1,22

Але при цьому, зменшується рентабельність власного капіталу, що є негативним явищем на підприємстві. Це пояснюється зменшенням обсягу власного капіталу, появою у 2021 р. непокритого збитку та збільшення поточних зобов'язань.

Таким чином, можна зробити висновок, що на підприємстві «Майстерня Кассоне» перевищують необоротні активи. Щодо оборотного капіталу, то він сягає у 2020 році – 620,8 тис грн та у 2022 році – 1 550,4 тис грн. Протягом аналізованих 2020-2021 років спостерігається значний приріст оборотних активів – 2992 тис. грн., але разом з такою позитивною зміною ми можемо спостерігати зменшення у 2022 р. – 2062,4 тис грн. Протягом останніх трьох років, збільшується рентабельність активів, за рахунок збільшення чистого прибутку.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеної аналітичної оцінки системи управління формуванням та використанням капіталу підприємства можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що підприємство «Майстерня Кассоне» було засноване у м. Києві у 2011 році Кушерець Дариною Василівною та Руденко Андрієм Анатолійовичем у формі Товариства з обмеженою відповідальністю. Підприємство є платником податку на додану вартість. Майно підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» становлять основні фонди та оборотні кошти, а також цінності, вартість яких відображається у самостійному балансі. Майно підприємства є приватною власністю і закріплюється за ним на праві повного господарського відання.

2. Аналіз засвідчив, що у 2020 р. загальні обсяги чистого доходу ТОВ «Майстерня Кассоне» мали значення 11586,0 тис.грн. У 2022 р. визначено збільшення обсягів господарської діяльності (чистого доходу) на 8482,6 тис.грн., або у 2,73 рази, що становило 11586,0 тис.грн. Валовий прибуток, що відображає різницю між чистим доходом та собівартістю реалізованої продукції, водночас підвищився за 2020-2022 рр. на 2395,7 тис.грн., або у 10,94 разів, що становило 2614,5 тис.грн. у 2022 р. Також, загальний обсяг чистого прибутку ТОВ «Майстерня Кассоне» сягав рівня 708,9 тис.грн., що на 592,3 тис.грн., або у 45,07 разів більше, ніж у 2020 р.

3. Узагальнено, що забезпечення ефективної діяльності та рентабельності підприємства є основними завданнями капіталу. Окрім цього, капітал підприємства забезпечує виконання основних його функцій та завдань. Для успішного здійснення своєї діяльності підприємств має бути достатньо забезпеченим фінансовими ресурсами. Одним із найважливіших показників якості управління капіталом є ступінь оптимальності його структури. Структура капіталу підприємства характеризує співвідношення джерел залученого і власного фінансування, необхідних для його

функціонування.

4. Визначено, що протягом останніх двох років, довгострокові зобов'язання значно перевищують власний капітал підприємства. При цьому, у підприємства відсутні довгострокові зобов'язання. Такі фінансові рішення з боку власників підприємства негативно впливають на фінансовий стан, а також на рентабельність власного капіталу. У структурі балансу у 2020 р. найбільшу частку займає власний капітал, що є позитивним фактором, однак у 2021-2022 рр. переважну частку займають поточні короткострокові зобов'язання, що розцінюється як негативне явище при аналізі структури капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне» та здійснює безпосередній вплив на фінансову діяльність підприємства.

5. Встановлено, що протягом аналізованих 2020-2021 років спостерігається значний приріст оборотних активів – 2992 тис. грн., але разом з такою позитивною зміною ми можемо спостерігати зменшення у 2022 р. – 2062,4 тис грн. Також ми спостерігаємо збільшення дебіторської заборгованості, що є досить суттєвою зміною, тобто це може значити, що товариство надає дебіторську заборгованість своїм клієнтам, що у подальшому призведе до її повернення і переведення в матеріальну форму, що призведе до збільшення виручки підприємства.

6. Виявлено, що протягом останніх трьох років, збільшується рентабельність активів, за рахунок збільшення чистого прибутку. Але при цьому, зменшується рентабельність власного капіталу, що є негативним явищем на підприємстві. Це пояснюється зменшенням обсягу власного капіталу, появою у 2021 р. непокритого збитку та збільшення поточних зобов'язань.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ КАПІТАЛУ ТОВ «МАЙСТЕРНЯ КАССОНЕ»

3.1. Обґрунтування процесу формування структури капіталу підприємства

Капітал є джерелом коштів для існування і розвитку будь-якого господарюючого суб'єкта, тому роль системи регулювання та оптимізації структури капіталу беззаперечно велика. Недостатня розробленість деяких проблем регулювання структури капіталу як елементу управління знижує ефективність управлінських рішень в області інвестиційної і фінансової політики. Однією з серйозних проблем управління капіталом є встановлення необхідних структурних пропорцій між власною і позиковою частинами. Вони в значній мірі визначають умови ефективного функціонування підприємства і кінцеві результати його діяльності. Шляхом оптимізації співвідношення власного і позикового капіталу забезпечується необхідний рівень рентабельності, стійка фінансова рівновага підприємства в процесі його розвитку, максимізація його ринкової вартості [9, с.226].

Оптимізація структури капіталу є одним із найбільш важливих і складних завдань, які вирішуються у процесі фінансового управління підприємством ТОВ «Майстерня Кассоне». Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позичених коштів, при якому забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість.

Нині не існує єдиного універсального методу оптимізації структури капіталу, застосовуючи який корпорація, в тому числі і ТОВ «Майстерня Кассоне» визначала б оптимальне співвідношення між власним і позичковим

капіталом.

Таким чином, оптимізація структури капіталу є важливим етап стратегічного аналізу капіталу, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю власного капіталу корпорації та вартістю коштів, залучених на основі повернення їх у майбутньому, за якого досягається максимальна ефективність діяльності компанії.

Мета управління структурою капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне» – мінімізувати витрати на залучення довгострокових джерел фінансування і цим забезпечити власникам капіталу максимальну ринкову оцінку вкладених ними коштів.

Виходячи з того, що основною метою оптимізації структури капіталу є пошук оптимального співвідношення між власним і позичковим капіталом, можна сформулювати основні завдання оптимізації структури капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне»:

- формування необхідної структури капіталу, яка б забезпечила сталий розвиток компанії;
- забезпечення умов, за яких компанія отримуватиме максимальну суму прибутку.

На нашу думку, єдину ефективну структуру капіталу визначити неможливо. Однак можна визначити найбільш раціональне співвідношення показників капіталу, що розраховуються на підставі факторів впливу, ризиків та практичного досвіду. Це максимально наблизить цільову структуру капіталу до оптимального його значення.

Отже, регулювання структури капіталу на підприємстві ТОВ «Майстерня Кассоне» потрібно здійснювати у двох напрямках:

- обґрунтування оптимальних пропорцій власного і позикового капіталу;
- залучення необхідних обсягів власного і позикового капіталу для досягнення цільової структури.

Таким чином, процес регулювання структурою капіталу передбачає, в першу чергу, процес оптимізації цієї структури.

Процес оптимізації структури капіталу підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» пропонуємо здійснювати за такими етапами (рис. 3.1):

Рис. 3.1. Зміст основних етапів процесу оптимізації структури капіталу підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне»

Розглянемо зміст основних етапів процесу оптимізації структури капіталу підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне»:

1. Аналіз капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне». Основною метою цього аналізу є виявлення тенденцій динаміки обсягу і складу капіталу в передплановому періоді, їх вплив на фінансову стійкість і ефективність використання капіталу.

На першій стадії аналізу проводяться наступні процедури [3, с.95]:

- розглядається динаміка загального обсягу й основних складових елементів капіталу порівняно з динамікою обсягу виробництва і реалізації продукції;
- визначається співвідношення власного і позиченого капіталу, його тенденції;
- у складі позиченого капіталу вивчається співвідношення довго- та короткострокових фінансових зобов'язань;
- визначається розмір термінових фінансових зобов'язань та винесення причин протермінування.

На другій стадії аналізу розглядається система коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства, яка визначається структурою його капіталу. У процесі проведення такого аналізу розраховуються і вивчаються в динаміці такі коефіцієнти [4; 56]:

- а) коефіцієнт автономії;
- б) коефіцієнт фінансового леверіджу (коефіцієнт фінансування);
- в) коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності;
- г) коефіцієнт співвідношення довго- та короткострокової заборгованості.

Аналіз фінансової стійкості підприємства дозволяє оцінити ступінь стабільності його фінансового розвитку і рівень фінансових ризиків, які генерують загрозу банкрутства.

На третій стадії аналізу оцінюється ефективність використання окремих елементів капіталу в цілому. У процесі проведення такого аналізу розраховуються в динаміці такі показники [4; 56]:

- а) період обороту капіталу;
- б) коефіцієнт рентабельності власного використаного капіталу;
- в) коефіцієнт рентабельності власного капіталу;
- г) капіталовіддача;
- г) капіталоємність реалізації продукції.

2. Оцінка основних факторів, які визначають формування структури капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне». Практика показує, що не існує єдиних рецептів ефективного співвідношення власного і позиченого капіталу не тільки для однотипних підприємств, але і для одного підприємства на різних стадіях його розвитку і при різній кон'юктурі товарного і фінансового ринків. Разом з цим, існує ряд об'єктивних та суб'єктивних факторів, урахування яких дозволяє цілеспрямовано формувати структуру капіталу, забезпечуючи умови найбільш ефективного його використання на кожному конкретному підприємстві.

З урахуванням цих факторів управління структурою капіталу на підприємстві ТОВ «Майстерня Кассоне» зводиться до двох основних

напрямів:

- встановлення оптимальних рівнів для певного підприємства використання власного та залученого капіталів;
- забезпечення залучення на підприємство необхідних видів та обсягів капіталу для досягнення розрахункових показників його структури.

3. Оптимізація структури капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне» за визначеними критеріями.

Структура фінансових ресурсів оптимізується в процесі створення підприємства різними методами. Основними методами є (рис. 3.2):

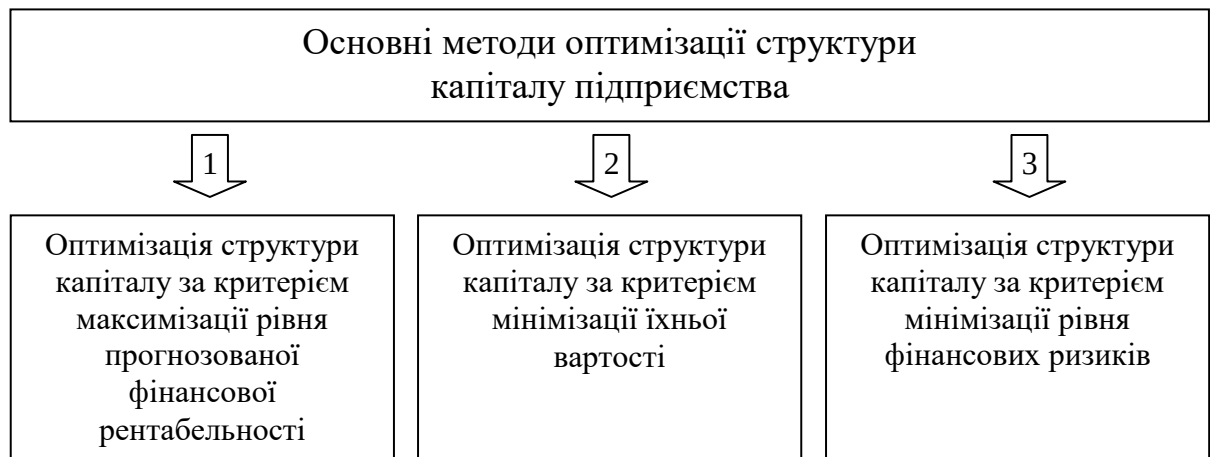

Рис. 3.2. Характеристика основних методів оптимізації структури капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне»

3.1. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності. Маючи у своєму розпорядженні можливості залучення власного капіталу, підприємство може істотно збільшити обсяг своєї господарської діяльності за рахунок залучення позикового капіталу [2, с.46].

Для проведення таких оптимізаційних розрахунків використається механізм фінансового левериджа. Цей метод дозволяє визначити оптимальну структуру фінансових ресурсів, що забезпечує максимізацію рівня фінансової рентабельності. Вирішальне значення в наведеному методі належить премії за ризик, яка зростає при збільшенні частки позикового капіталу.

Одне з головних завдань діяльності підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» – максимізація рівня рентабельності власного капіталу за заданим рівнем фінансового ризику. Під фінансовим ризиком розуміється ризик, пов'язаний з нестачею прибутку для здійснення обов'язкових платежів (наприклад, відсотків за позиками; деяких податків, які виплачуються за рахунок чистого прибутку).

З позицій фінансового управління на величину чистого прибутку здійснюють вплив такі два фактори [2, с.46]:

- раціональність використання фінансових ресурсів, що є у розпорядженні підприємства;
- структура джерел коштів.

Існують дві основні концепції ефекту фінансового важеля. Західноєвропейські фінансисти визначають ефект фінансового важеля як прирощення до чистої рентабельності власних коштів, що його отримало підприємство завдяки використанню кредитів чи інших позичкових коштів. Американські вчені трактують ефект фінансового важеля як відсоткові зміни чистого прибутку на акцію, викликані цією відсотковою зміною прибутку до сплати відсотків за кредит і податку на прибуток.

Коли підприємство бере борг - воно зобов'язується сплатити відсотки і в майбутньому погасити суму боргу. Ці відсотки вираховують з оподаткованого прибутку і збільшують його величину для інвесторів.

Однак, чим більше боргів має підприємство у структурі свого капіталу - тим вищий фінансовий ризик. Це означає, що, незалежно від рівня доходу від своїх операцій, підприємство повинно сплачувати як основну суму боргу, так і відсотки за нього, коли настає термін погашення.

Отже, чим більше підприємство бере в борг - тим більше в нього фіксованих витрат і тим вища небезпека неспроможності покрити ці періодичні фіксовані платежі. Коли зростають борги - зростають і платежі відсотків. Та попри те, що вони забезпечують фінансовий важіль, усе ж

зростає ризик, що відсотки за позики стануть високими стосовно прибутків підприємства [15, с.336].

Оптимальна структура капіталу являє собою співвідношення між зобов'язаннями та власним капіталом підприємства, яке збільшує величину власного капіталу підприємства і, як наслідок, - прибутки його акціонерів. Це співвідношення не є постійним, а змінюється з часом і під впливом певних факторів.

3.2. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації їхньої вартості. Процес цієї оптимізації заснований на попередній оцінці вартості власних й позикових фінансових ресурсах при різних умовах їхнього залучення й здійсненні різноманітних розрахунків їх середньозваженої вартості.

Метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації вартості ґрунтується на попередньому визначенні вартості власного та позикового капіталів за різних умов їх формування та обслуговування; визначення питомої ваги даних складових у загальній сумі капіталу. Після цього відбувається здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу і, таким чином, пошуку найбільш реальної ринкової вартості підприємства.

Визначення ціни капіталу підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» передбачає [24, с.154]:

по-перше, поелементну його оцінку;

по-друге, вирахування ціни кожного компонента.

Оскільки середньозважена вартість капіталу підприємства в цілому являє собою пропорційне середнє значення вартостей різних компонентів фінансування, для повноти аналізу необхідно проаналізувати окремо моделі оцінки вартості зобов'язань і власного капіталу.

Алгоритм оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації його вартості представляє собою:

1) набір варіантів структури капіталу (співвідношення власного і позикового капіталу), рівня передбачуваних дивідендних виплат, рівня ставки відсотку за кредит з урахуванням премії за ризик, ставки податку на прибуток у десятковому дробу і розрахунок на основі даних показників податкового коректору, рівня ставки відсотку з урахуванням податкового коректору, вартості власної частини капіталу і позикової частини капіталу;

2) розрахунок нової середньозваженої вартості капіталу.

При проведених розрахунках ми дотримувалися наступних умов:

- загальна потреба в капіталі є постійною;
- величина поточних зобов'язань також є постійною і безкоштовною для підприємства;

- визначення даної структури було узгоджене з розрахованою структурою капіталу, визначеною за допомогою попереднього методу, допустимим рівнем ризику виникнення неплатоспроможності підприємства.

3.3. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Цей метод оптимізації структури капіталу пов'язаний з процесом диференційного вибору фінансування різних складових частин активів підприємства.

Існує три принципових підходи для фінансування різних груп активів підприємства, а саме: 1) консервативний підхід; 2) компромісний підхід; 3) агресивний підхід.

Залежно від свого ставлення до фінансових ризиків власники або менеджери підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» вибирають один із вищеперелічених варіантів фінансування активів.

4. Формування показника цільової структури капіталу. Граничні межі максимально рентабельної та мінімально ризикованої структури капіталу дозволяють визначити поле вибору конкретних його значень на певний період. У процесі його вибору враховуються раніше розглянуті фактори, які характеризують індивідуальні особливості діяльності певного підприємства.

3.2. Розробка заходів удосконалення управління капіталом підприємства

При пошуку оптимальної структури капіталу для ТОВ «Майстерня Кассоне» також дуже важливо аналізувати всі ситуації, можливості, стратегії, для того щоб у майбутньому не зробити певні помилки у прийнятті управлінських рішень і для того щоб підприємство розвивалося та досягало своїх цілей та завдань. Одним з інструментів, що може допомогти у цьому це SWOT-аналіз.

SWOT-аналіз – це метод оцінки внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на розвиток підприємства або проекту [28, с.27].

Дозволяє провести детальне дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливає на діяльність підприємства. Результатом раціонального SWOT-аналізу, спрямованого на формування узагальненої інформаційної оцінки можливостей підприємства, повинні з'явитися ефективні управлінські рішення, що стосуються відповідного впливу суб'єкта (слабкого, середнього й сильного) відповідно до відповіді (слабкої, середньої або сильної) зовнішнього середовища.

Проведення SWOT-аналізу передбачає розподіл факторів на 4 категорії, що впливають на підприємство:

- 1) сильні сторони;
- 2) слабкі сторони;
- 3) можливості;
- 4) загрози [31, с.2].

Для початку проведемо аналіз підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» за внутрішніми факторами, що впливають на підприємство. Для більш детального аналізу розмістимо слабкі та сильні сторони підприємства у порядку зменшення їх дії на підприємстві.

Таблиця 3.1

Сильні та слабкі сторони ТОВ «Майстерня Кассоне»

Сильні сторони	Слабкі сторони
Досить широкий асортимент послуг	Слабка структура управління
Репутація на ринку	Середній рівень цін
Унікальність виробленого товару (меблів)	Не використовуються думки та побажання робітників під час прийняття управлінських рішень
Високий контроль якості наданих послуг та швидка обробка клієнтських запитів	Слабкість в розповсюдженні нових видів послуг
Висока кваліфікація робітників	Непридатність наданих послуг в малорозвинених регіонах країни
Допомога клієнтам у разі виникнення проблем	Залежність від постачальників комплектуючих для надання послуг
Надання можливостей кар'єрного росту для робітників	Відсутність іноземних філій
Розширення клієнтської бази	Постійні витрати на організацію та управління капіталом
Конкурентоздатна цінова політика на ринку	Необхідність у інвестиціях задля розширення послуг товариства
Наявність постійних клієнтів та акцій для постійних клієнтів, щодо надання послуг	Недостатня кількість власного капіталу на підприємстві
Досвід і авторитет компанії у своїй тематиці робіт	Досить слабкий маркетинговий відділ
Сучасні технології у роботі	Відсутність інтересу персоналу в збільшенні продажів, та розширенні клієнтської бази

Як ми бачимо з табл. 3.1 підприємство ТОВ «Майстерня Кассоне» має багато сильних сторін та приблизно таку ж кількість слабких сторін, що негативно впливає на розвиток підприємства, підприємство має можливості до розвитку та розширення на ринку, проте головною слабкою стороною підприємства є те, що у власників та керівників товариством не має інтересу в збільшенні та розширенні клієнтської бази.

Проведемо аналіз за зовнішніми факторами, що впливають на підприємство ТОВ «Майстерня Кассоне», тобто визначимо можливості та загрози (табл. 3.2).

Отже, підприємство має багато можливостей для розвитку та розширення своєї діяльності, проте є певні загрози. Через те що підприємство має досить специфічну сферу діяльності, а саме специфіка кожного проекту,

який виконується товариством. Наприклад, деякі проекти можуть реалізовуватися протягом довготривалого терміну (1-2 роки).

Таблиця 3.2

Можливості та загрози ТОВ «Майстерня Кассоне»

Можливості	Загрози
Стійкий попит на послуги товариства	Інфляція на вітчизняному ринку
Державна підтримка малих підприємств	Нестабільна ситуація з курсом валют на вітчизняному ринку
Розвиток економіки країни	Поява нових конкурентів
Зниження цін на комплектуючі матеріали для надання послуг	Технологічні винаходи в зарубіжних країнах, що зменшать конкурентоспроможність вітчизняних підприємств
Інтерес зарубіжних інвесторів у сфері меблевих послуг	Соціально-політична нестабільність
Можливість брати участь у міжнародних проектах	Висока залежність від інтелектуальних здібностей виконавців виробничого процесу
Відсутність високої конкуренції найближчим часом	Збільшення податкового тиску

В цей період можуть виникнути обставини, які вплинуть на якість наданих послуг, їх строки виконання тощо.

Даний фактор може вплинути на розмір прибутку підприємства, а це, у свою чергу, на структуру капіталу [31, с. 2]. На основі даних з таблиць 3.1 та 3.2 узагальнимо усі слабкі та сильні сторони, можливості та загрози. Побудуємо наступну таблицю SWOT-аналізу (табл. 3.3).

Виходячи з даних SWOT-аналізу ми дізналися про те, що на підприємстві існують певні помилки в стратегії підприємства, що можуть у подальшому призвести до банкрутства товариства в цілому. SWOT-аналіз допоміг поглянути на сильні та слабкі сторони товариства, проаналізувати певні можливості та загрози зовнішнього середовища.

Основним джерелом збільшення власного капіталу є прибуток підприємства. Якщо підприємство збиткове, то власний капітал зменшується на суму збитків. Значну частку в складі внутрішніх джерел становлять амортизаційні відрахування від використовуваних власних основних коштів і нематеріальних активів [10, с. 2].

Таблиця 3.3

SWOT-аналіз ТОВ «Мастерня Кассоне»

Внутрішнє середовище	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
	1. Відносно невеликий, проте кваліфікований персонал 2. Хороша репутація на ринк 3. Сучасні технології 4. Висока якість послуг	1. Великі затрати для розповсюдження та створення нових послуг 2. Недостатня кількість власних коштів на підприємстві 3. Відсутність інтересу в розширенні товариства 4. Постійні витрати на організацію управління капіталом
Зовнішнє середовище	Можливості (O)	Загрози (T)
	1. Залучення іноземних інвесторів 2. Збільшення попиту на послуги у даній сфері діяльності	1. Інфляція країни 2. Висока залежність від інтелектуальних здібностей персоналу товариства 3. Загроза у технологічному прориві з боку інших зарубіжних країн у даній сфері діяльності

Розподіл прибутку підприємства відображено в установчих документах підприємства і в даних бухгалтерської звітності: форма 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» і форма 4 «Звіт про власний капітал» [21, с. 54].

Через певні характерні відмінності у господарській діяльності будь-якого підприємства, неможливо розробити єдину модель розподілу прибутку, яка б носила універсальний характер. Тому основу механізму розподілу прибутку конкретного підприємства повинні складати принципи його розподілу, що пов'язують цей процес із поточною та майбутньою господарською діяльністю підприємства з урахуванням можливостей його подальшого економічного росту [34, с. 31].

Управління формуванням прибутку передбачає розрахунок його планового обсягу, що є важливою частиною поточних та перспективних фінансових планів.

Методи планування прибутку:

- метод прямого рахунку: прибуток розраховується по кожному окремому виду продукції, яка виробляється і реалізується підприємством.

Можна застосовувати для відносно невеликого асортименту. При плануванні прибутку за даним методом неможливо визначити вплив факторів на розмір прибутку. Для розрахунку потрібні наступні дані:

1) перелік і кількість продукції відповідної номенклатури (асортименту), що планується до виробництва та реалізації (К);

2) собівартість одиниці продукції (С/В);

3) ціна одиниці продукції (оптова ціна) (Ц).

- розрахунок прибутку на основі показника витрат на 1 грн. продукції (укрупнений метод). Планування прибутку здійснюється по підприємству в цілому для розрахунку прибутку відреалізації всієї продукції. Метод передбачає використання даних про виробничі витрати та реалізацію продукції за попередній період, а також очікувану їх динаміку, що прогнозується в наступному періоді.

- економічний (аналітичний, розрахунковий) метод. Визначається не лише сума прибутку, а й вплив факторів на його величину: обсягу виробництва, собівартості продукції, рівня оптових цін, рентабельності продукції, асортименту продукції, якості продукції [14, с. 115].

Шляхом застосування методу прямого рахунку, був розрахований плановий обсяг прибутку у 2023 р. для ТОВ «Майстерня Кассоне» у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок планового прибутку ТОВ «Майстерня Кассоне» на 2023 р.

методом прямого рахунку, тис. грн.

Номенклатура	Кількість (шт.)	Собівартість одиниці виробу, грн.	Ціна одиниці виробу, грн.	Прибуток (плановий), тис.грн.
1	2	3	4	5
Тумба в кухню Класік (800х900х300 мм)	10,00	11108,33	20550,41	94420,81
Тумба навісна Класік (900х400х500 мм)	10,00	22239,08	41142,30	189032,18
Пенал навісний Белладжio (1680х300х150 мм)	9,00	22239,08	41142,30	170128,96
Дзеркало Абсолют (900х900 мм)	8,00	2525,00	4671,25	17170,00
Стільниця з мийкою у санвузол Абсолют (1680х900х300 мм)	6,00	2216,59	4100,69	11304,61

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	5
Стіл в кабінет керівника Набуко Скай (1500x830x7500 мм)	7,00	48360,00	89466,00	287742,00
Шафа з декоративними вставками в кабінет керівника Набуко Скай (2000x850x400 мм)	7,00	55430,00	102545,50	329808,50
Подіум круговий Камелія (1000x1000x100 мм)	3,00	1793,33	3317,66	4572,99
Підставка для виробів виставкова Класік (2400x2400 мм)	12,00	1060,00	1961,00	10812,00
Комод Белладжіо (1500x1800x80 мм)	14,00	7043,00	13029,55	83811,70
Всього:	86,00	174014,41	321926,66	1198803,75

У табл. 3.4 плановий прибуток був розрахований шляхом різниці добутку сукупної вартості всього асортименту планової реалізації меблевих виробів та їх собівартості.

Наступна таблиця 3.5 демонструє детальну зміну обсягу прибутку у плановому 2023 р. порівняно з 2022 р.

Таблиця 3.5

План прибутку для ТОВ «Майстерня Кассоне»

Показник	На початок періоду (2022 р.)		На кінець періоду (2023 р.)	
	сума, тис. грн.	у % до чистого доходу	сума, тис. грн.	у % до чистого доходу
Чистий дохід від реалізації продукції	11586,00	100,00	11988,03	100,00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	8971,50	77,43	3219,26	26,85
Інші витрати	1769,70	15,27	2915,40	24,32
Фінансовий результат до оподаткування	864,50	7,46	5853,37	48,83
Податок на прибуток	155,60	1,34	1053,61	8,79
Чистий прибуток (збиток)	708,90	6,12	4799,76	40,04

Відповідно до даних у табл. 3.5 спостерігається збільшення планового прибутку підприємства на 4090,86 тис грн. Завдяки наведеним розрахункам можна прийти до висновку, що у підприємства є можливості для збільшення свого прибутку, завдяки реалізації можливостей, які наведені у SWOT-аналізі та при використанні певних управлінських рішень, наприклад, залучення довгострокового кредиту для збільшення обсягів виробництва. Це надає

змогу підприємству ТОВ «Майстерня Кассоне» збільшити обсяг прибутку, який виступає основним джерелом формування власного капіталу [14, с.116].

В результаті можна дійти такого висновку, що у підприємства є всі можливості задля процвітання та розширення своєї діяльності, проте власники бб підприємства та керівники не мають інтересу до саморозвитку товариства, його розширення.

3.3. Оцінка економічної ефективності реалізації запропонованих заходів

При проведенні аналізу капіталу підприємства було виявлено, що на підприємстві ТОВ «Майстерня Кассоне» не вистачає власних джерел формування капіталу, та при цьому підприємство не використовує довгострокові позикові джерела задля подальшого функціонування.

Тому потрібно провести розрахунок оптимальної структури капіталу за критерієм мінімізації середньозваженої вартості та максимізації ефекту фінансового левериджу підприємства, що було запропоновано у пункті 3.1.

Оцінка фінансового левериджу дає змогу зробити висновок, яким саме чином впливає позиковий капітал на рівень дохідності власного капіталу і дізнатися рівень фінансового ризику, що загрожує підприємству [28, с.34].

Слід зазначити, що роль диференціалу і плеча важеля в регулюванні ефекту фінансового важеля різна.

Нарощування диференціалу ЕФВ допомагає підвищити рентабельність власного капіталу або за рахунок зростання рентабельності активів, або за рахунок зниження ставки відсотків за кредит (якщо перше залежить від самого підприємства, то друге – від кредитора-банка). Це означає, що підприємство може впливати на диференціал через рентабельність активів.

Розрахунок оптимальності структури капіталу за критерієм мінімізації його середньозваженої вартості та максимізації ефекту фінансового левериджу для ТОВ «Майстерня Кассоне» представлено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Розрахунок оптимальності структури капіталу за критерієм мінімізації його середньозваженої вартості та максимізації ефекту фінансового левериджу для

ТОВ «Майстерня Кассоне»

Показник	Частка позикового капіталу								
	30%			50%			80%		
Капітал разом	3290,7			3290,7			3290,7		
Власний капітал	2303,49			1645,35			658,14		
Позиковий капітал	987,21			1645,35			2632,56		
Прибуток до сплати відсотків і податку (варіанти)	864,50	1064,50	1264,50	864,50	1064,50	1264,50	864,50	1064,50	1264,50
Відсотки за позики, млн.грн. (20%*р.3)	197,44	197,44	197,44	329,07	329,07	329,07	526,51	526,51	526,51
Податок на прибуток	155,61	191,61	227,61	155,61	191,61	227,61	155,61	191,61	227,61
Чистий прибуток	511,45	675,45	839,45	379,82	543,82	707,82	182,38	346,38	510,38
Рентабельність власного капіталу	0,22	0,29	0,36	0,23	0,33	0,43	0,07	0,13	0,19
Рівень фінансового важеля	0,03			0,11			-0,22		
Загальна потреба в капіталі	1			1			1		
Податковий коректор	0,82			0,82			0,82		
Рівень ставки за кредит з урахуванням податкового коректору	1,02			1,02			1,02		
Рівень передбачених дивідентних виплат	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Вартість капіталу :									
Власного	0			0			0		
Позикового	1006,95			1678,26			2685,21		
Середньозваже на вартість капіталу	0,51			0,68			0,84		

Отже, згідно з даними таблиці 3.6 можемо визначити, що найкращий варіант співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами підприємства за критерієм максимізації рівня фінансового левериджу є 2 варіант (РФЛ = 0,11), де частка власного капіталу становитиме 50%. Тобто чим вище частка позикового капіталу у загальному капіталі товариства, тим більшим є і рівень прибутку.

Проте за критерієм середньозваженої вартості капіталу, найкращим результатом є 3 варіант (вартість залучення капіталу складає 0,84 тис грн або 84%), коли частка власного капіталу становить 20%, а частка позикового 80%. Тому при врахуванні двох критерієм найкращим варіантом є другий, тому що у цьому разі підприємство отримує більший прибуток з урахуванням середньозваженої вартості капіталу. Це можливе при співвідношення власного та позикового капіталу складатиме 50:50 [29, с.56].

Виходячи з розрахунків оптимальної структури капіталу за критерієм мінімізації його середньозваженої вартості та максимізації ефекту фінансового левериджу доцільно розрахувати плановий баланс на 2020 рік для ТОВ «Майстерня Кассоне».

Баланс є фінансовим документом, в якому кошти згруповано як за складом і розміщенням, так і за джерелами надходження. Баланс складається для того, щоб отримати уявлення про фінансовий стан підприємства на певну дату. Баланс показує:

- 1) Активи, які фірма має у розпорядженні.
- 2) Обсяги зобов'язань перед постачальниками і кредиторам (пасиви).
- 3) Розмір власного капіталу.

Побудова такого балансу дає можливість виявити зміни показників балансу, що прогнозуються в окремих періодах, а також проаналізувати причини цих змін, наприклад, зменшення обсягів реалізації, зростання вартості капіталу тощо. Як бачимо, будь-яке збільшення активів чи зменшення пасивів пов'язане з використанням фінансових ресурсів. З іншого боку, зменшення активів чи збільшення пасивів вказує на залучення

додаткових ресурсів [45, с.23].

Для забезпечення фінансової рівноваги сума приросту пасивів та зменшення активів повинна дорівнювати величині приросту активів та зменшення пасивів. Плануючи показники балансу, слід перевіряти їх на предмет узгодження з обраною фінансовою стратегією та дотримання правил фінансування, зокрема визначеного рівня структури капіталу, показника покриття необоротних активів за рахунок довгострокових пасивів тощо [4, с.9]

Так як, за допомогою розрахунків у табл. 3.4, був зроблений висновок, що оптимальною структурою капіталу буде 2-й варіант, при якому частка власного і позикового капіталу становить 50% та 50% відповідно. Був розроблений плановий баланс для ТОВ «Майстерня Кассоне» на 31.12.2023 р., який представлений у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Розроблення планового балансу на 2023 рік для ТОВ «Майстерня Кассоне»

Показник	На початок періоду (2022)		На кінець періоду (2023)	
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку
1	2	3	4	5
Актив				
I.Необоротні активи:				
Основні засоби:	1741,3		2100	
первісна вартість	2245,3		2600	
знос	-504		-500	
Усього за розділом I	1741,3	52,90	2100,00	38,46
II. Оборотні активи:				
Запаси	118,8		1850,00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1031,6		1200,00	
Гроші та їх еквіваленти	96,8		310,00	
Усього за розділом II	1550,4	47,10	3360,00	61,54
Баланс	3291,7	100,00	5460,00	100,00
I.Власний капітал				
Капітал	1		2700,00	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	0		1050,00	
Усього за розділом I	1	0,03	2700,00	49,45

Продовження таблиці 3.7

1	2	3	4	5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	0		2500,00	
Усього за розділом II	0	0,00	2500,00	45,79
III. Поточні зобов'язання	3290,7	99,97	260,00	
Усього за розділом III	3290,7		260,00	4,76
Баланс	3291,7	100,00	5460,00	100,00

Отже, при наведеному розрахунку планового балансу, у підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» збільшиться обсяг найліквідніших активів таких як гроші та їх еквіваленти та дебіторська заборгованість за рахунок збільшення довгострокових зобов'язань. Також збільшиться частка основних засобів за рахунок власного капіталу.

В цілому дана структура капіталу дає змогу покрити свої довгострокові та короткострокові зобов'язання повністю за рахунок перетворення активів у грошові кошти. Даний фактор зміцнює фінансове становище підприємства. Наявність достатнього обсягу власного капіталу дає можливість власникам товариства маневрувати капіталом для нарощування додаткового прибутку [26, с. 274].

Особливо важливо звернути увагу на співвідношення довгострокових та короткострокових зобов'язань. У данному випадку довгострокові зобов'язання перевищують поточні зобов'язання майже у 10 разів. Це означає, що підприємство буде сплачувати менший відсоток за кредит, але при цьому матиме ресурси для розрахунку з іншими кредиторами за своїми найтерміновішими зобов'язаннями.

Висновки до розділу 3

За результатами проведеного дослідження напрямів удосконалення управління формуванням та використанням капіталу підприємства можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що капітал є джерелом коштів для існування і розвитку будь-якого господарюючого суб'єкта, тому роль системи регулювання та оптимізації структури капіталу беззаперечно велика. Недостатня розробленість деяких проблем регулювання структури капіталу як елементу управління знижує ефективність управлінських рішень в області інвестиційної і фінансової політики. Однією з серйозних проблем управління капіталом є встановлення необхідних структурних пропорцій між власною і позиковою частинами. Вони в значній мірі визначають умови ефективного функціонування підприємства і кінцеві результати його діяльності.

2. Встановлено, що оптимізація структури капіталу є важливим етапом стратегічного аналізу капіталу, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю власного капіталу корпорації та вартістю коштів, залучених на основі повернення їх у майбутньому, за якого досягається максимальна ефективність діяльності компанії. Мета управління структурою капіталу ТОВ «Майстерня Кассоне» – мінімізувати витрати на залучення довгострокових джерел фінансування і цим забезпечити власникам капіталу максимальну ринкову оцінку вкладених ними коштів.

3. Узагальнено, що при пошуку оптимальної структури капіталу для ТОВ «Майстерня Кассоне» також дуже важливо аналізувати всі ситуації, можливості, стратегії, для того щоб у майбутньому не зробити певні помилки у прийнятті управлінських рішень і для того щоб підприємство розвивалося та досягало своїх цілей та завдань. Одним з інструментів, що може допомогти у цьому це SWOT-аналіз. SWOT-аналіз – це метод оцінки внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на розвиток підприємства або проекту.

4. Визначено, що підприємство ТОВ «Майстерня Кассоне» має багато сильних сторін та приблизно таку ж кількість слабких сторін, що негативно впливає на розвиток підприємства, підприємство має можливості до розвитку та розширення на ринку, проте головною слабкою стороною підприємства є те, що у власників та керівників товариством не має інтересу в збільшенні та розширенні клієнтської бази. Підприємство має багато можливостей для розвитку та розширення своєї діяльності, проте є певні загрози. Через те що підприємство має досить специфічну сферу діяльності, а саме специфіка кожного проекту, який виконується товариством.

5. Обґрунтовано, що основним джерелом збільшення власного капіталу є прибуток підприємства. Якщо підприємство збиткове, то власний капітал зменшується на суму збитків. Значну частку в складі внутрішніх джерел становлять амортизаційні відрахування від використовуваних власних основних коштів і нематеріальних активів. Управління формуванням прибутку передбачає розрахунок його планового обсягу, що є важливою частиною поточних та перспективних фінансових планів.

6. Визначено, що спостерігається збільшення планового прибутку підприємства на 4090,86 тис грн. Завдяки наведеним розрахункам можна прийти до висновку, що у підприємства є можливості для збільшення свого прибутку, завдяки реалізації можливостей, які наведені у SWOT-аналізі та при використанні певних управлінських рішень, наприклад, залучення довгострокового кредиту для збільшення обсягів виробництва. Це надає змогу підприємству ТОВ «Майстерня Кассоне» збільшити обсяг прибутку, який виступає основним джерелом формування власного капіталу.

7. Доведено, що що найкращий варіант співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами підприємства за критерієм максимізації рівня фінансового левериджу є 2 варіант (РФЛ = 0,11), де частка власного капіталу становитиме 50%. Тобто чим вище частка позикового капіталу у загальному капіталі товариства, тим більшим є і рівень прибутку.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження управління формуванням та використанням капіталу підприємства можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що управління капіталом підприємства виступає однією з найголовніших аспектів системи фінансового менеджменту. Залучаючи капітали з різних джерел, фінансові менеджери прагнуть оптимізувати його структур, щоб зменшити середньозважену вартість капіталу. У процесі управління капіталом підприємства необхідно враховувати, що вартість капіталу залежить від вірогідності настання фінансового ризику, пов'язаного із залученням позикових коштів та збільшенням їх частки у структурі капіталу, оскільки з'являються фінансові витрати по обслуговуванню боргу.

2. Встановлено, що структуру капіталу підприємства пояснює сукупність його компонентів та зв'язками між ними, що мають стійкий характер та визначають внутрішню форму та організацію капіталу як цілісної системи. При дослідженні структура капіталу підприємства виступає як спосіб описання його організації, дозволяє виявити й показати зв'язки та функції, які він виконує. Ієрархічність капіталу підприємства виражається у тому, що кожен його компонент можна розглядати як систему (підсистему) більш широкої глобальної системи

3. Узагальнено, що капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості, що залежить як від об'єктивних чинників (масштабу цін в економіці країни і ряду макроекономічних показників), так і суб'єктивних чинників (наприклад, найпростішого – облікової політики підприємства); індикатором виступає, насамперед, власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів. Простіше кажучи, управління капіталом – це вплив суб'єкта ринку (тобто підприємства) на об'єкт управління (тобто капітал) з метою ефективного та оптимального використання цього об'єкта для ведення господарської діяльності суб'єкта.

4. Обґрунтовано, що важливою задачею управління основним капіталом

підприємства є забезпечення максимальної відповідності технічного рівня виробництва вимогам ринку. Для її вирішення необхідно постійно аналізувати процеси морального і фізичного зносу виробничого устаткування; виявляти відповідність існуючих і необхідних параметрів стратегічного потенціалу підприємства; визначати потреби підприємства в забезпеченості його прогресивними засобами технологічного оснащення; розробляти цільові програми технічного переозброєння і реконструкції виробництва і забезпечувати їхнє виконання.

5. Визначено, що підприємство «Майстерня Кассоне» було засноване у м. Києві у 2011 році Кушерець Дариною Василівною та Руденко Андрієм Анатолійовичем у формі Товариства з обмеженою відповідальністю. Підприємство є платником податку на додану вартість. Майно підприємства ТОВ «Майстерня Кассоне» становлять основні фонди та оборотні кошти, а також цінності, вартість яких відображається у самостійному балансі. Майно підприємства є приватною власністю і закріплюється за ним на праві повного господарського відання.

6. Аналіз засвідчив, що у 2020 р. загальні обсяги чистого доходу ТОВ «Майстерня Кассоне» мали значення 11586,0 тис.грн. У 2022 р. визначено збільшення обсягів господарської діяльності (чистого доходу) на 8482,6 тис.грн., або у 2,73 рази, що становило 11586,0 тис.грн. Валовий прибуток, що відображає різницю між чистим доходом та собівартістю реалізованої продукції, водночас підвищився за 2020-2022 рр. на 2395,7 тис.грн., або у 10,94 разів, що становило 2614,5 тис.грн. у 2022 р. Також, загальний обсяг чистого прибутку ТОВ «Майстерня Кассоне» сягав рівня 708,9 тис.грн., що на 592,3 тис.грн., або у 45,07 разів більше, ніж у 2020 р.

7. Виявлено, що протягом останніх трьох років, збільшується рентабельність активів, за рахунок збільшення чистого прибутку. Але при цьому, зменшується рентабельність власного капіталу, що є негативним явищем на підприємстві. Це пояснюється зменшенням обсягу власного капіталу, появою у 2021 р. непокритого збитку та збільшення поточних

зобов'язань.

8. Визначено, що підприємство ТОВ «Майстерня Кассоне» має багато сильних сторін та приблизно таку ж кількість слабких сторін, що негативно впливає на розвиток підприємства, підприємство має можливості до розвитку та розширення на ринку, проте головною слабкою стороною підприємства є те, що у власників та керівників товариством не має інтересу в збільшенні та розширенні клієнтської бази. Підприємство має багато можливостей для розвитку та розширення своєї діяльності, проте є певні загрози. Через те що підприємство має досить специфічну сферу діяльності, а саме специфіка кожного проекту, який виконується товариством.

9. Обґрунтовано, що основним джерелом збільшення власного капіталу є прибуток підприємства. Якщо підприємство збиткове, то власний капітал зменшується на суму збитків. Значну частку в складі внутрішніх джерел становлять амортизаційні відрахування від використовуваних власних основних коштів і нематеріальних активів. Управління формуванням прибутку передбачає розрахунок його планового обсягу, що є важливою частиною поточних та перспективних фінансових планів.

10. Визначено, що спостерігається збільшення планового прибутку підприємства на 4090,86 тис грн. Завдяки наведеним розрахункам можна прийти до висновку, що у підприємства є можливості для збільшення свого прибутку, завдяки реалізації можливостей, які наведені у SWOT-аналізі та при використанні певних управлінських рішень, наприклад, залучення довгострокового кредиту для збільшення обсягів виробництва. Це надає змогу підприємству ТОВ «Майстерня Кассоне» збільшити обсяг прибутку, який виступає основним джерелом формування власного капіталу.

11. Доведено, що що найкращий варіант співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами підприємства за критерієм максимізації рівня фінансового левериджу є 2 варіант (РФЛ = 0,11), де частка власного капіталу становитиме 50%. Тобто чим вище частка позикового капіталу у загальному капіталі товариства, тим більшим є і рівень прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багацька К. В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: підручник, НУХТ, 2014. 319 с.
2. Беренда Н.І. Управління структурою капіталу підприємства. Науковий вісник ужгородського національного університету. 2018. С. 44-49.
3. Білич А. Структура капіталу підприємства та його вартість: питання визначення оптимальних співвідношень. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 7. С. 93–100.
4. Бланк І. Управління формуванням капіталу. К. : Ніка-Центр, 2016. 520 с.
5. Бобяк А. Власний капітал підприємства, як економічна категорія, та його облік. Держава та регіони. 2017. № 4. С. 73–87.
6. Бойко О.О., Фінансове планування діяльності сучасного підприємства. Економіка і суспільство. 2016. Випуск 2. С.78-85.
7. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. К.: Атіка, 2007. 528 с.
8. Бондар Н.М. Економіка підприємства: навчальний посібник. К.: Видавництво А.С.К., 2014. 400 с.
9. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. к.е.н. проф. М.Д. Корінька. Фастів: "Поліфаст", 2012. 440 с.
10. Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: навчальний посібник. Київ: „Центр навчальної літератури”, 2014. 224 с.
11. Гейдор А.П. Формування та функціонування системи управління капіталом підприємства: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (7-15 червня 2010 р.). Т. VII. Економічні науки. Перемишль: Наука та освіта, 2010. С. 59-63
12. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Центр навчальної літератури, 2013.

307 с.

13. Голубєва Т.С. Методологічні підходи до оцінки капіталу підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 66-71.

14. Гончар В. Перспективи розвитку та шляхи вдосконалення фінансового планування в сучасних умовах. Фінанси України. 2022. № 3. С. 1–5.

15. Горбонос Ф.В. Економіка підприємств: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 463 с.

16. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV, зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

17. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2013. 302 с.

18. Гриньова В.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. К. : Знання-Прес, 2013. 98 с.

19. Грідчіна М. В. Управління фінансами акціонерних товариств : навчальний посібник. К. : А.С.К., 2014. 384 с.

20. Грінченко В. Концептуальні засади оптимізації структури капіталу українських підприємств. Формування ринкових відносин в Україні. 2019. № 8. С. 97–100.

21. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства. Актуал. пробл. економіки. 2019. № 2. С. 36-14.

22. Дем'яненко І.В. Фінансове планування на підприємствах. Конспект лекцій, НУХТ, 2019. 145 с.

23. Деякі питання дерегуляції господарської діяльності: постанова Кабінету міністрів України від 27.03.2019 р. № 367. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367#Text>

24. Деєва Н. М. Фінансовий аналіз. К. : Центр учбової літератури, 2007. 328 с.

25. Дмитриченко Л. І. Корпоративний сектор в економіці: стратегія та

механізми розвитку : монографія. Донецьк : ТОВ «Східний видавничий дім», 2012. 184 с.

26. Добикіна О.К. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 208 с.

27. Довгань Л.Є. Корпоративне управління : навч. пос. К.: Кондор, 2014. 180 с.

28. Економіка підприємства: навчальний посібник / За ред. А.В.Шегди. К.: Знання–Пресс, 2011. 431с.

29. Економічний аналіз: підручник / Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. 3-тє вид., перероб. і доп. Затверджено МОН. К.: ИНФРА, 2013. 487 с.

30. Євтушевський В.А. Корпоративне управління : підручник. К.: Знання, 2013. 406 с.

31. Загора Т.О. Економічна діагностика: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 400 с.

32. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-6#Text>

33. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

34. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо статутного капіталу» від 22.12.2010 р. № 2850-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-6#Text>

35. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-4#Text>

36. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-8#Text>

37. Зінь Е.А., Турченко М.О. Планування діяльності підприємства. К. :

Професіонал, 2017. 265 с.

38. Золотаренко В. О. Функціонально-структурна модель управління структурою капіталу підприємства. Управління розвитком. 2021. № 1(98). С. 147–150.

39. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/291#Text>

40. Корж Н.В., Федулова І.В. Управління корпоративним капіталом із позиції концепції життєвого циклу. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2015. Вип. 1. С. 343-358.

41. Корпоративне управління : навчальний посібник / Б. М. Андрушків, С. П. Черничинець ; Мін-во освіти і науки України ; Тернопільський нац. економічний ун-т ; Тернопільський нац. технічний ун-т ім. І. Пулюя. К. : Кондор, 2011. 528 с.

42. Крайник О. П. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник; Мін-во освіти України, Держ. ун-т “Львівська політехніка”. К. : Дакор, 2013. 260 с.

43. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підручник; Дніпропетровський ун-т економіки та права. К. : ЦНЛ, 2012. 520 с.

44. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підручник для вузів. 2-ге видання. К.: ЦУЛ, 2017. 520 с.

45. Кузнецова С.А. Фінансовий менеджмент: у схемах і таблицях : навч. посіб.; Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля. Дніпропетровськ, 2011. 180 с.

46. Кучер В.А. Визначення структури показників ефективності капіталу підприємства як основа прийняття стратегічних рішень. Економіка промисловості. 2015. № 1. С. 71-77.

47. Литвин Ю.О. Фінансове планування на підприємствах в сучасних умовах. Актуальні проблеми розвитку фінансово-кредитної системи України. Донецьк : ДонНТУ, 2012. С. 67–85.

48. Лігоненко Л. О. Управління капіталом підприємства : навчальний посібник; Мін-во освіти і науки України, Київський держ. торговельно-економічний ун-т. К. : КДТЕУ, 2015. 67 с.
49. Лігоненко Л.О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навч. посібник. К.: КНТЕУ, 2015. 274 с.
50. Манів З.О. Економіка підприємства: навчальний посібник. К.:Знання, 2021. 580 с.
51. Марченко О.І. Фінансові аспекти ділової активності. Фінанси України. 2017. №5. С. 136-143.
52. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356#Text>
53. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433#Text>
54. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності. http://vobu.ua/ukr/documents/accounting/item/mizhnarodni-standarti-bukhgalterskogo-obliku-ta-finansovojizvitnosti?app_id=24
55. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: Київ. торг.-екон. ун-т, 2015. 412 с.
56. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. [http://vobu.ua/ukr/documents/ accou-?ting/item/natsionalni-polozhennya-standarti-bukhgalterskogoobliku?app_id=24](http://vobu.ua/ukr/documents/accou-?ting/item/natsionalni-polozhennya-standarti-bukhgalterskogoobliku?app_id=24)
57. Омелянович Л.О. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: навч.посіб. Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. 275 с.
58. Основи економічної теорії / за редакцією Предборського В.А. Київ. Кондор. 2018. 621 с.
59. Офіційний сайт компанії ТОВ «Майстерня Кассоне». URL: <https://maisternia-kassone.ua/>
60. Павловська О. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посібник для самот.

вивч. дисц. К. : КНЕУ, 2002. 388 с.

61. Плагценко Л.О. Фінансовий контролінг: навчальний посібник. К. :ЦУЛ. 2016. 344 с.

62. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/291#Text>

63. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-6#Text>

64. Про затвердження Порядку збільшення (зменшення) статутного капіталу акціонерного товариства: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12.06.2018 р. № 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385#Text>

65. Птащенко Л. О. Управління корпоративними фінансами : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : ЦУЛ, 2017. 296 с.

66. Равенков А. Фінансове планування на підприємстві. Проблеми теорії та практики управління. 2017. № 4. С. 72–78.

67. Рибіцька А.В. Управління капіталом підприємства на основі оптимізації структури позикового капіталу. Фінансовий простір. 2014. № 2. С. 144-148.

68. Румянцев С.А. Українська модель корпоративного управління: становлення та розвиток. К.: Знання, 2017. 149 с.

69. Савицька Г. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібник. 3-тє вид. випр. і доп. К. : Знання, 2007. 943 с.

70. Семенов А.Г, Ярошевська О.В. Оптимізація структури капіталу підприємства за критерієм максимізації його рентабельності. Економіка та підприємництво. 2014. № 5 (80). С. 34-40.

71. Семенов Г.А., Таран Н.В. Контролінг, як база обґрунтування й прийняття управлінських рішень. Вісник економічної науки України. 2010. №1. С. 154-159.

72. Стащук О. Проблеми формування та оцінки резервного капіталу підприємств. Наукові записки. Серія «Економіка» : збірник наукових праць. Острог : Острозька академія, 2021. Вип. 18. С. 243–248.
73. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз. Навчальний посібник. 3-тє видання, перероблене. Львів: “Новий Світ -2000”, 2017. 344 с.
74. Теорія організації: навч. посіб. для студентів ВНЗ, викладачів. Рекомендовано МОН / Г.Л. Монастирський. К.: Каравела, 2014. 319 с.
75. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб’єктів господарювання : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2016. 389 с.
76. Управління ресурсами підприємства: навч. посібник / Під ред. к.е.н. Ю.М. Воробйова і д.е.н. Б.І. Холода. К.: Центр навч. літератури, 2017. 288 с.
77. Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. А. Поддєрьогіна. К. : КНЕУ, 2005. 536 с.
78. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-5#Text>
79. Чубка О. М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств. Вісник «Проблеми економіки та управління». Львів : Вид-во НУ ЛП, 2019. Вип. 640. С. 440-445.
80. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2013. 337 с.
81. Шматковська Т.О. До питання трактування економічної сутності оборотного капіталу в аспекті особливостей функціонування торговельних підприємств. Економічний вісник Донбасу. 2012. № 3(29). С. 119-122.
82. Юшко С. В. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал підприємства». Вісник економіки транспорту і промисловості. 2021. № 36. С. 234–238.
83. Янчева Л.М., Кащена Н.Б., Чміль Г.Л. Обліково-аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств торгівлі: теорія та практика : монографія. Харків: ХДУХТ, 2016. 537 с.

ДОДАТКИ

